

XVI. évfolyam
5. szám
ROMALAP
2008. május
Ára: 250 Ft

„Akkor ez most mind velem történt?”

Beszélgetés a Pannon Példakép-díjas
Varga Ilonával.

HOSSZÚ ÚT

LD

„LUNGO DROM”

Nemzetiségek képekben

2007-ben második alkalommal hirdettük meg a Nemzetiségek képekben fotópályázatot, amelynek anyagából ez az album is elkészült. A fotó lehetőséget biztosít számunkra, hogy megőrökítsük kultúránk emlékeit, mindazt, ami napjainkra a történelmünkéből fennmaradt, mind pedig azokat az életképeket, amelyek mindennapjaink meghatározó eseményei, a szokások, a közösségek továbbélése, újjászületése, vagyis üzenet a jövőnek.

Sokszor mondják, hogy a fotó a pillanat művészete. Mégis, ha nézzük az albumban megjelent képeket, sokkal többet árulnak el, mint azt a másodpercet, amit a fotós jó szemmel, biztos témaválasztással megőrökített. Egy-egy mozdulat kifejezi, kifejezheti a közösségek múltját, történetét, s természetesen a jelen örömeit és bánatait.

A nemzetiségek fotóalbuma egy csokorba gyűjti a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúráját. Bemutatja mindazt a sokszínűséget, amely az ország kulturális értékeinek szerves része.

A hétköznapiakban számtalanszor elmegyünk a kulturális emlékek mellett, együtt élünk velük, s nem gondolkozunk azon, hogy milyen múlt és jelen kapcsolódik hozzájuk. Az albumban lehet, hogy rácsodálkozunk a fotókra, hogy ismerősek, hiszen közünk van hozzájuk. Tudatosíthatjuk, hogy az országhatáron belül hogyan építkezik kulturális örökségünk, hogy a hétköznapiak és az ünnepnapok történései magukban hordozzák a közös történelmet és meghatározzák jövőnket is.

A most kézben tartott fotóalbum egy építőkocka kíván lenni a hétköznapiak művészetének megőrökítésében.

Az album fotói szerte az országban kiállításokon kerülnek bemutatásra. Jóleső érzéssel látjuk, hogy a települések, az ott élő emberek hogyan ismernek magukra, hogyan lesznek büszkéik a saját környezetükre, a környezetükben élőkre. Csak ezzel az azonosulással és he-

lyi értékekre való büszkeséggel vagyunk képesek a más, a velünk együtt élő értékek befogadására és tiszteletére.

Borbáth Erika
főigazgató

Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti
Lektorátus

A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus által meghirdetett, Nemzetiségek képekben – 2008

Nagy Tímea: Zalakomár Melegedve
(cigány, részlet a különdíjjal kitüntetett kollekciónál)

ROMA LAP
Megjelenik
havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Esélyegyenlőségi Programiroda Osztályának támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953. Levelezési cím: SZOLNOK Pí.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: **Paksi Éva** – Főmunkatárs: **Farkas Kálmán** – Tervezőszerkesztő: **Gudmon András**. Munkatársak: **Géczy József, Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Nyári Gyula, Rácz Lajos, Varga Ilona**. – Szerkesztőségi titkár: **Pálfi Elvira**. Felelős kiadó: **Farkas Flórián**

Címlapfotón: **Varga Ilona** – Fotó: **Nyári Gyula**

Nyomdai munkák: **KARCAGI NYOMDA KFT.**
Felelős vezető: **Márkusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea** ügyvezető igazgató

ISSN 1216-982X

Teppert Éva: Látogatóban a nagyinál (cigány)

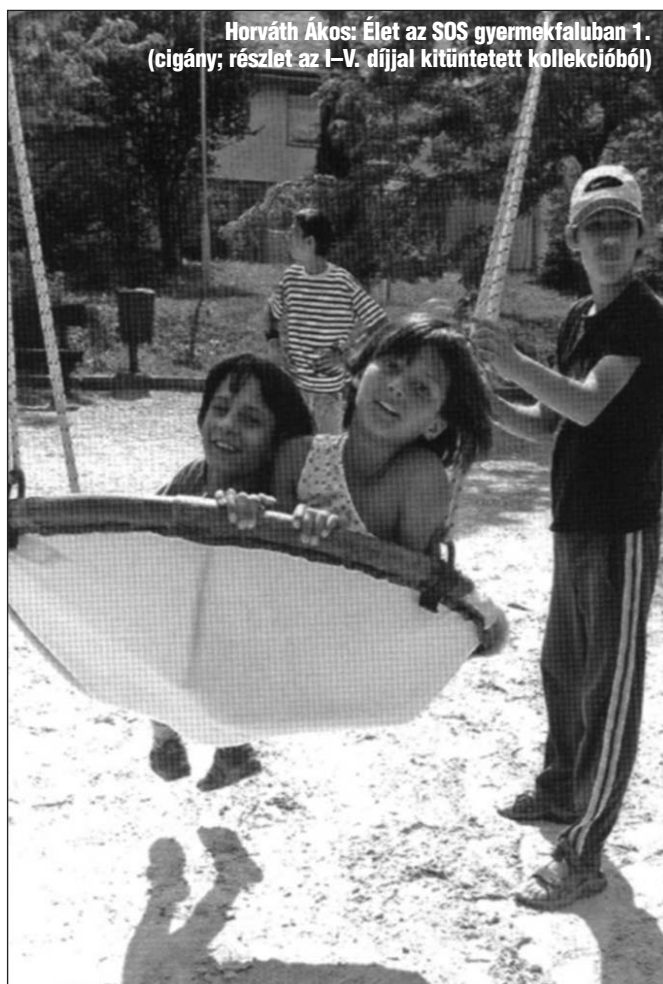
című fotópályázatra 55 szerző 608 alkotása érkezett be. A zsűri kiállításra javasolta 40 szerző 160 alkotását.

Kollekció díjat nyert, sorrendiség nélkül: Ambrus Tibor (szlovák), **Holecz Károly** (szlovén),

Horváth Ákos (cigány), **Király Erika** (német) és **Teppert Éva** (horvát).

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium különdíját **Ölbey Zoltán** német, szerb és cigány témájú képeivel nyerte el.

Különdíjas kollekciók, sorrendiség nélkül: Balogh Zoltán (német), **Békefi Antal** (német), **Dr. Nerhaft Antalné** (szerb), **Gonda Gábor** (német), **Götze Krisztina** (német), **Nagy Tímea** (cigány), **Popovics István** (szerb), **Szabó István** (német), **Széplaki József** (szlovák) és **Szita László** (szlovák).

Horváth Ákos: Élet az SOS gyermekfaluban 1. (cigány; részlet az I-V. díjjal kitüntetett kollekcióból)

Horváth Ákos: Élet az SOS gyermekfaluban 2. (cigány; részlet az I-V. díjjal kitüntetett kollekcióból)

Nagy Tímea: Zalakomár – Itt lakom (cigány, részlet a különdíjjal kitüntetett kollekcióból)

A hónap hírei • A hónap hírei

...mert a legkisebb is számít.

A fotó csak illusztráció.

AZ EGÉSZSÉGES, NEM ROMA GYEREK KELENDŐBB

❖ Rendkívül nehéz dolga van annak, aki úgy dönt, hogy örökbe fogad egy gyermeket – írta a Népszabadság május 22-ei számában. A lap szerint teljes a konszenzus abban, hogy egy alapjaiban új rendszerre lenne szükség. Az örökbefogadásra várók a leggyakrabban a procedura vontatottságát sérelmezik, és gyakran hallani azt is, hogy kevés az örökbefogadható gyerek. Valójában azonban sok az olyan gyerek, akit fogyatékosága, betegsége vagy származása miatt nem akar senki örökbe fogadni; a leendő szülők többsége egészséges, fehér bőrű csecsemőről álmodik.

Sok gyerek azért nem fogadható örökbe, mert vérszerinti szülei nem mondtak le rólok. A jogszabály szerint, ha a szülő fél évig nem tartja a kapcsolatot a gyermekével, akkor örökbe fogadhatóvá válik. A gyámhivatalok azonban sokszor nem merik kezdeményezni a szülő felügyeleti jogának megszüntetését, inkább átadják az ügyet a bíróságnak, ezzel pedig végképp elhúzódik a folyamat. A lap szerint mindezek miatt egyre többen választják a nyílt örökbefogadást, amikor a vér szerinti anya és az örökbe fogadó szülők ismerik egymást.

ROMÁK TÁBORÁT TÁMADTÁK NÁPOLYBAN

❖ Romák táboraira támadtak a dél-olaszországi Nápoly külvárosában, több tábor felgyújtottak néhány nappal azután, hogy egy csecsemő elrablásának kísérletével gyanúsítottak meg egy roma lányt. A támadás során senki sem sérült meg. Este több százán, közöttük botokkal felfegyverzett fiatalok tüntetettek a táboroknál, köveket dobálva a romák irányába. A romák a kisebb táborokból a legnagyobb, a rendőrség által védett táborba menekültek. Távozásukkor Ponticelli lakói felgyújtották a barakkokat.

MÁR ÖSSZEL MEGVALÓSULHAT AZ ÚT A MUNKÁBA PROGRAM EGY RÉSE

❖ Az Út a munkába programnak vannak olyan elemei, ame-

lyek már ősszel életbe léphetnek – mondta **Török Zsolt**, a programért felelős miniszterelnöki megbízott **Lendvai Ildikóval**, az MSZP frakcióvezetőjével és **Teleki Lászlóval**, az MSZP képviselőjével tartott sajtótájékoztatóján. **Török Zsolt** a civil szervezetekkel folytatott egyeztetés után elmondta, úgy gondolja, hogy idén ősszel jelentős méretű közmunkaprogramokat kell elindítaniuk. **Teleki László** hozzátette: a program keretében vannak olyan képzések, amelyek már elindultak. Lehetőséget kell arra is biztosítani, hogy valaki a második képzését is elkezdje, mert ma már egy szakmával nagyon nehezen lehet boldogulni – jegyezte meg. **Török Zsolt** emlékeztetett arra, hogy a program célja: akit lehet, vezessék vissza a versenyszférába, akit pedig nem tudnak oda visszavezetni, annak a közfoglalkoztatás keretében találjanak munkát. **Teleki László** elmondta: a civil

szervezetek olyan roma szellemi forrásközpontok létrehozását szorgalmazták, amelyek az európai uniós és a hazai források lehívásához adnak szellemi támogatást. A munkateszt bevezetésével kapcsolatos kérdésre **Török Zsolt** közölte: a kistételek polgármesterei azt mondták, nagy szükség lenne rá, és a foglalkoztatási szolgálat meg tudná valósítani.

COMING SOON: SPECKÓ EURO KAMPÁNY KÉSZÜL A ROMA NŐKNEK (SZLOVÁKIA)

❖ Az euró bevezetése előtti információs kampány külön figyelmet szentel a roma közösségeknek. A roma közösségekben belül kiemelt figyelmet kapnak a nők, mivel elsősorban ők bonyolítják a családi bevásárlást. A kampány elsősorban azt a 160 ezer romát célozza majd

meg, akik romatelepeken élnek elszigetelve a társadalomtól. „Ki kell használnunk azokat az információs csatornákat, amelyek ezekben a közösségekben hatékonyak” – mondta el **Kristína Magdolenová** a Roma hírügynökségtől. Véleménye szerint minden családban legalább néhány embert meg kell szólítani, akik aztán az ismereteiket tovább adják. „A roma nőkkel együtt fogunk járni bevásárolni, és elmagyarázzuk nekik mi az az átváltási arány, és megtanítjuk őket az euro-számológépeket kezelni” – tette hozzá **Magdolenová**.

HAIDER „CIGÁNY NÉPVÁNDORLÁSSAL” RIOGAT

❖ Az olasz-osztrák határ fokozott ellenőrzését követelte a karintiai tartományi eljáró annak megakadályozására, hogy „cigány népvándorlás” induljon meg Ausztria irányában. Az idegenellenes politikai nézeteiről ismert **Jörg Haider** szerint tartani lehet attól, hogy Olaszország felől több ezer cigány lép át a határt, hogy aztán „barakk-táborokat építsenek Karintiában, vagy egyszerűen szem előtt tűnjenek”. Nyilatkozatában hangoztatta, hogy Karintia az alpesi ország legbiztonságosabb tartománya, ahol „rend és fegyelem uralkodik, s ennek így is kell maradnia”. Éppen ezért felszólította **Günther Platter** szövetségi belügyminisztert, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a határellenőrzés erősítésére. Haider azt követően szólalt meg, hogy a déli szomszéd közvéleményében rendkívüli módon felkorbácsolódtak a bevándorlókkal – elsősorban romákkal – szembeni ellenséges indulatok. Ennek jeleként a **Silvio Berlusconi** olasz miniszterelnök szövetségesének számító, idegengyűlölő Északi Liga egyik politikusa a héten felvetette: nyilvánítsák bűncselekménynek az illegális bevándorlást, amelyet börtönbüntetéssel és

azonnali kiutasítással sújtánának.

NYOLC OSZTÁLYHOZ SEGÍTI A ROMÁKAT AZ ÖNKORMÁNYZAT

♣ Altalános iskolai végzettséghez, majd szakmához juttatná a halmozottan hátrányos helyzetűeket a Jász-Nagykun-Megyei Cigány Kisebbségi Önkormányzat. Ennek érdekében Szolnokon megállapodást kötött az Állami Foglalkoztatási Szolgálat, egy oktatásszervező cég és az önkormányzat. **Lukács Mihály** elnök elmondta: a „Lépj egyet elő-

Lukács Mihály
Fotó: Halász Katalin.

re!” programhoz kapcsolódva ingyenesen szerezhetik meg az elhelyezkedéshez szükséges végzettséget a hátrányos helyzetűek. Sőt, a képzés idejére még támogatást is kaphatnak, majd segítik a munkába állást is. A lehetőségről már értesítették a megye összes kisebbségi önkormányzatát.

MUNKÁHOZ KÖTIK A SZOCIÁLIS SEGÉLYEK FOLYÓSÍTÁSÁT MONOKON

♣ Munkához kötik a szociális segélyek folyósítását a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Monokon, erről legutóbbi, május 21-ei ülésén döntött a képviselő-testület. A testület 6 igen, 2 nem szavazattal fogadta el a javaslatot. A polgármester azon meghívottak véleményét is kikérte, akik jelen voltak az ülésen. A résztvevők elsőprő többséggel támogatták Monok ezen rendeletének bevezetését. A már elfogadott helyi rendelet alap-

ján munkához kötik a szociális segélyek folyósítását, közterületi feladatot kell el látniuk az érintetteknek. Azt is elmondták az ülésen, hogy ez nem kisebbségi ügy, hiszen a rendszeres szociális segélyben részesülőknek mindössze 5–6 százaléka roma. A polgármester, aki független jelöltként nyerte el tisztségét, így fogalmazott: tisztában van azzal, hogy döntésük nem szabályos. Kiemelte ugyanakkor, hogy Monokon jelenleg ez a helyi rendelet; érvényes, amíg vissza nem vonatják.

ROMAPÉNZEK: AZ ÁSZ SZAKÍTANA A „SZÉGYENLŐS GYAKORLATTAL”

♣ Az egész támogatási rendszert átláthatóbbá, számon kérhetővé kell tenni, hogy a pénzek valóban a roma lakosság érdekében hasznosuljanak – közölte az Állami Számvevőszék (ÁSZ) főigazgató-helyettese az Országgyűlés emberi jogi, kisebbségi civil- és vallásügyi bizottságának május 22-ei nagykanizsai kihelyezett ülésén. **Pulay Gyula** a magyarországi cigányság helyzetének javítására és felemelkedésére a rendszerváltás óta fordított állami támogatások mértékéről és hatékonyságáról készített vizsgálat kapcsán kifejtette, hogy számos részeredmény született az elmúlt 17 évben, a jelek összességében mégis a cigány lakosság helyzetének romlását mutatják. Az ÁSZ megállapítása szerint szakítani kellene azzal a „szégyenlős gyakorlattal”, hogy nem vizsgálódik a kormányzat, valóban eljutott-e a pénz a romákhoz vagy sem, mert enélkül nem lehet mérni a hatékonyságot.

KILENCEZER HÁTRÁNYOS HELYZETŰ GYERMEK INGYEN TÁBOROZHAT

♣ Kilencezer halmozottan hátrányos helyzetű és hátrányos helyzetű gyermek nyaralhat

A KÖZINTÉZMÉNYEKBE KÖTELEZŐ LESZ A BEÁS ÉS ROMANI NYELVTUDÁS

♣ Öt éven belül az összes magyarországi közintézményben lennie kell olyan munkatársnak, aki beszél a beás és a romani nyelvet; a két cigány nyelv használatának kiterjesztéséről törvényjavaslatot nyújt be a kormány – mondta a Miniszterelnöki Hivatal szakállamtitkára.

Elvben minden intézményben szükség lesz olyan munkatársakra, akik beszélnek a beás, illetve a romani nyelvet. A gyakorlatban ott lesz először erre szükség, ahol a két nyelv közül valamelyiket beszélők szolgáltatást akarnak igénybe venni, vagy ügyet akarnak intézni. Öt éven belül már döntően az összes közintézményben lesz ilyen munkatárs – fejtette ki **Gémesi Ferenc**.

A nyelvhasználat kiterjesztése az oktatás, illetve a közigazgatás terén évi ötvenmillió forintos plusz költséget jelent. Az igazságügyben a jelenlegi évi 250 milliós forrásnál várhatóan nem lesz többre szükség. Erdemben tehát félszáz milliót kell a költségvetésben az első évben hozzátenni a jelenlegi kiadásokhoz – írja az MTI.

A szakállamtitkár elmondta, a törvény nem határozza meg, hogy egy intézményben hány beás és romani nyelvet beszélőnek kell dolgoznia. Gémesi Ferenc kiemelte: a romani nyelv esetében Magyarország azt is szeretné elérni, hogy önálló rádió- és televízióműsor induljon a nyelven a digitális átállás után.

Mint elhangzott, a nyelvhasználat kérdése szorosan összefügg az integrációval. A döntésben az is szerepet játszik, hogy segítsék a roma foglalkoztatottság növekedését.

A kormány a tervek szerint a jövő hét péntekig benyújtja a Parlament elé a javaslatot, amelyet akár már idén elfogadhat az Országgyűlés. A kisebbségi nyelvhasználat kiterjesztéséhez nem kell törvényt módosítani, hiszen a kisebbségi törvény és a közigazgatási eljárásról szóló törvény jelenleg is lehetővé teszi a kisebbségi nyelvhasználatot.

idén ingyenesen – tudta meg a Romaweb az oktatási tárcától. A június és szeptember között futó nyári táborok legfőbb célja, hogy a különböző fejlesztő foglalkozásokkal, szabadidős programokkal csökkentse a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek lemaradását és lemorzsolódását.

A – HEFOP 2.1.9. – uniós pályázaton integráló iskolák,

tanodák és olyan települések oktatási intézményei jelentkezhettek, amelyben 50 százalék a szegény gyermekek aránya.

A gondola.hu,
a 168 óra, a bumm.sk,
az MTI, a Hírszerző,
a Népszabadság Online
és a RomNet hírei alapján
összeállította: Paksi Éva

A hónap hírei • A hónap hírei

Ombudsmani beszámoló

– Kállai hatáskörbővítést szeretne

Hatáskörének bővítését tartja indokoltnak Kállai Ernő, hivatalban lévő kisebbségi ombudsman, aki erről a hivatal tavalyi évét értékelő beszámolójában szólt az Országgyűlés május 21-ei ülésén.

Kállai Ernő

A kisebbségi biztos hatáskörének bővítése elősegítené a jogok érvényesítését, és a bizottsági meghallgatások során a képviselők is csodálkozva szembesültek a hatásköri hiányosságokkal. Ezt újra kellene gondolni. Szükség lehet kiegészítő, nem hatósági hatáskörökre a hátrányos megkülönböztetés,

vagy a képzés, és a mediáció terén – mondta **Kállai Ernő**.

A tavaly megválasztott kisebbségi biztos szerint új, aktívabb ombudsmani szerepfelfogásra van szükség, ki kell lépni a „Nádor utcai kisebbségvédelem bűvköréből”. Ennek jegyében lehetőséget teremtettek arra, hogy

minden megyében személyesen is lehessen panaszt tenni, mert a panaszok még mindig jelentős részben a fővárosban koncentrálódnak.

A panaszos ügyek és a hivatalból megkezdett vizsgálatok száma nőtt, az érintett szervek pedig az eddiginél nagyobb, 85 százalékos arányban fogadták el a kisebbségi ombudsman ajánlásait, mint korábban – mondta Kállai Ernő.

A kisebbségi biztos szavazta, hogy 18 évvel a rendszerváltás után még mindig nem biztosított a kisebbségek országgyűlési képviselői, holott ezt jogszabályok rögzítik.

A 13 országos kisebbségi szervezetet tömörítő kisebbségi kerekasztal elkészítette a koncepciót, melynek egyik központi elve, hogy mind a 13 kisebbség számára reális esélyt adjon az országgyűlési képviselő megszerzésére. A koncepciót már megkapta az illetékes szakállamtitkár, de válasz még nem jött rá – mondta Kállai Ernő.

A kisebbségi oktatás kérdésköre kapcsán Kállai Ernő felidézte a csörögi esetet, ahol a településnek nem volt saját iskolája, a több tucat csörögi kisdíáknak pedig

nem találtak helyet a környező települések iskoláiban.

Az önkormányzatok egy része nem szívesen társul olyan önkormányzatokkal, ahol sok cigány tanul, vagy tanulna. Itt az önkormányzati autonómia és a gyermekek ingyenes alapfokú oktatáshoz való joga közti ellentmondásra kell valamilyen megoldást találni. Kállai Ernő szerint felmerülhet az is, hogy ha a kiskorú nem tudja teljesíteni oktatási kötelezettségét, akkor a kistérséget szankcionálják, például úgy, hogy a kistérségi támogatás egy részét ennek a problémának a megoldására kelljen fordítani.

A gyűlöletbeszéd problémája kapcsán a kisebbségi biztos szerint szükség van a társadalmi fellépésre és a jogalkotási eszközökre egyaránt.

Kállai Ernő megjegyezte: sajnálatos módon nem tudta kifejtetni a polgári törvénykönyvvel, illetve a büntető törvénykönyvvel kapcsolatos gyűlöletbeszéd elleni javaslatait, holott lehettek közöttük olyanok, amelyek az eredeti javaslatnál jobban kiállták volna az alkotmányosság próbáját.

Ombudsmani beszámoló: kisebbségi jogok biztosa – általános vita

Mind az öt parlamenti párt támogatja a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosságának 2007-es beszámolóját.

A frakciók vezérszónokai azt is elmondták az ombudsmani jelentés parlamenti általános vitájában, hogy – főleg a cigányság esetében – jelen van Magyarországon a diszkrimináció.

Olyan légkört kell kialakítani itthon, hogy egy kisebbséghez tartozó ember érezze magát jól Magyarországon – mondta **Teleki László**, a szocialisták vezérszónoka. Hozzátette: mind a magyarországi cigány, mind a más kisebbséghez tartozók „színt” jelentenek az országnak.

Az MSZP politikusa felszólalásában kiemelte: különösen az oktatás és a foglalkoztatás terén jelenik meg a rejtett diszkrimináció, ami a cigányokat érinti.

Felszólalásában Teleki László felhívta a figyelmet arra is: Magyarországon jelenleg 130 ezer ember él cigánytelepeken.

Ugyancsak a cigányság helyzetével foglalkozott hozzászólásában **Farkas Flórián** fideszes vezérszónok. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a hatóságok sokszor hátrányosan bánnak a cigányokkal – mondta a képviselő.

Farkas Flórián ehhez kapcsolódva kiemelte: üdvözlük a kisebbségi ombudsmannak a cigányság helyzetének orvoslására irányuló elképzeléseit, így azt a javaslatát, hogy a kormány kezdeményezze: jöjjön létre önálló romaügyi igazgatóság az Európai Unióban. A Fidesz vezérszónoka közölte: a nemzeti és etnikai jogok országgyűlési biztosa

számíthat az ellenzéki párt támogatására, és az ombudsmani jelentést elfogadásra ajánlják.

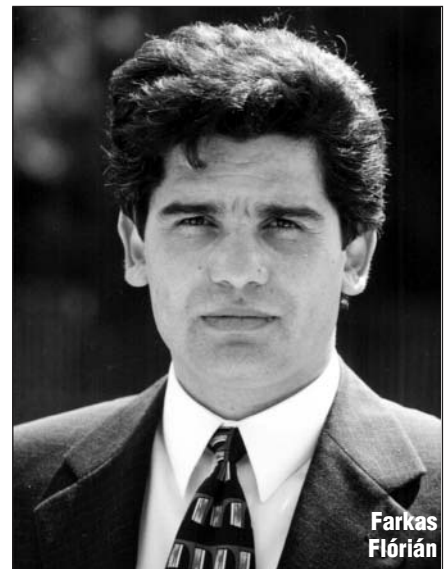
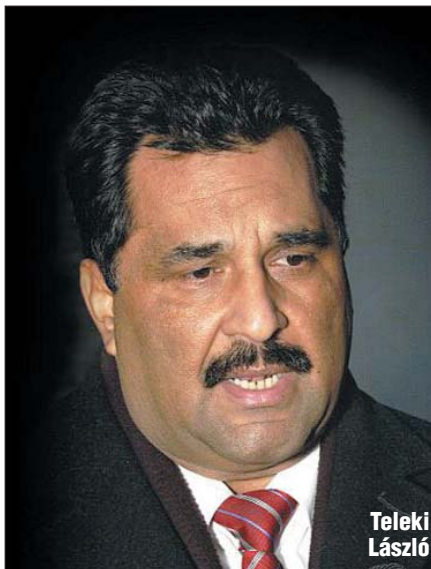
Szászfalvi László (KDNP) szerint a kisebbségi jogok megszerzése, gyakorlása hasonlít az állampolgári jogok helyzetéhez: meg kell küzdeni értük.

„Nem hagyhatjuk sorsára a roma közösséget” – mondta a kereszténydemokrata vezérszónok, aki ezzel kapcsolatosan úgy vélekedett: az államnak igenis van felelőssége, nem vonulhat ki bizonyos területekről, többek között az oktatás és a lakhatás biztosításából. Szászfalvi László úgy vélekedett, van

igény és lehetőség a magyar alkotmányos rendszerben a kisebbségek kulturális autonómiájára, ezenkívül törekedni kell a kisebbségek parlamenti képviseletének megteremtésére.

Az MDF és az SZDSZ vezérszónoka is komoly problémaként emelte ki az oktatás területén tapasztalható szegregációt.

Gusztos Péter (SZDSZ) azzal kezdte, hogy amikor Kállai Ernő átvette a hivatalt, magasan volt a mérce, mert olyan biztost váltott, aki általános tiszteletnek és megbecsülésnek örvendett. Hozzátette, hogy az új ombudsman még magasabbra tette a lécet,

amikor azt mondta, hogy az elődjénél is rámenősebb, harcosabb stílust valósít meg.

A képviselő szerint kiemelt jelentősége van annak, hogy a kisebbségi jogok biztosához tartozik a legnagyobb lélekszámú hazai kisebbség, a cigányság ügye.

A hivatal az elmúlt években kapott egy sajátos konkurenciát, a nép ügyvédje programot, illetve létezik az Egyenlő Bánásmód Hatóság. A képviselő szerint így jelentkezik is egy kis „elszívó hatás”, de ez hosszú távon nem jelent hatásköri problémát.

Gusztos Péter kiemelte a kisebbségek parlamenti képviseletének kérdését. Elmondta, hogy a jelentés tartalmazza ennek egyfajta parlamenti koncepcióját is. Saját álláspontja szerint itt egy igazi dilemmával állnak szemben, mert valamennyien szeretnék megoldani ezt a kérdést.

A problémát vázolván azt mondta, hogy egyfelől jó lenne, ha az etnikumoknak parlamenti képviseletük lehetne, de komoly kérdésként merül fel, hogy a mindenkori kormány stabilitáshoz szükséges parlamenti többsége hogyan alakul, ha legkevesebb 13 de akár 20 kisebbségi képviselőt be kell illeszteni a magyar parlamenti struktúrába. Hozzátette: emellett nehéz megfelelni a kettős feltételrendszernek, hiszen igény van arra, hogy a kisebbségek képviselői a parlament teljes jogú tagjai legyenek, de eközben igény van rá, hogy könnyített feltételekkel juszanak be.

Gusztos Péter a roma kisebbség szegregációját az oktatási rendszerben a magyar társadalom egyik legsúlyosabb problémájának nevezte. Mint mondta, ennek következményeképpen

olyan feszültség alakult ki a kisebbség és a többség között, amely a következő években egyre élesebbé válhat, és akár erőszakos cselekményekhez is vezethet.

Véleménye szerint a magyar parlament „meglehetősen szegénylősen” foglalkozik ezzel a problémával. Hozzátette, hogy a gyerekek számának csökkenése és a kistélepi iskolák bezárása még inkább növeli a szegregációt. Kitért az úgynevezett spontán szegregációra is, amikor az elszegényedő kistélepi településeken a roma gyermekek magukra maradnak az iskolákban, mert aki teheti, az elviszi gyermekét a környező települések iskoláiba.

Pettkó András, az MDF vezérszónoka arról beszélt, hogy hiányzik a kisebbségi törvény hatálya alól a 13 nemzeti és etnikai kisebbségen túl a nem magyar állampolgárok sérelmére elkövetett hátrányos megkülönböztetés, illetve a rasszizmus és az antiszemitizmus elleni fellépés lehetősége.

Kitért rá, hogy a biztosi hivatal találkozik olyan diszkriminatív jelenségekkel, például az oktatás, az egészségügy és a lakhatás területén, amikor a meglévő fórumrendszer nem képes hatékony fellépésre.

A képviselő elmondta, hogy a kisebbségi jogok biztosa újjáélesztette a civil szférával való kapcsolattartást is. Üdvözölte, hogy 15 év után megalapították a második kisebbségi kerekasztalt.

A politikus kitért arra, hogy a kisebbségek országgyűlési képviseletére elkészült egy koncepció. Megjegyezte, hogy abban viszont nem állapodtak meg, hogy hogyan határozzák meg a választásra jogosultak körét. Hozzátette: a biztos foglalko-

zott a kisebbségi önkormányzati rendszer problémáival is, mert megfelelő védelemre van szükség a választási visszaélésekkel szemben.

Felszólalásában magasnak tartotta a tíz százalékos listaállítási küszöböt, és értelmetlennek nevezte, hogy csak azok a szervezetek állíthattak közös listát, akik már 2006-ban is közösen indultak.

Gusztos Péterhez hasonlóan kiemelte, hogy az oktatásügyben elsősorban az iskolák összevonása, bezárása és a szegregáció jelent problémát. Egyúttal felhívta a figyelmet arra, hogy a nem európai uniós tagállamokban szerzett diplomák elismerése problémákat okoz.

Hozzászólása végén közölte, hogy az MDF támogatja a beszámoló elfogadását.

Salamon László (KDNP) a kisebbségek parlamenti képviselete kapcsán azon a véleményen volt, hogy nem lehet megvalósítani a plurális választójogot.

Alapvető elvi kérdésnek nevezte a választójog egyenlőségét, ami nem teszi lehetővé, hogy ne legyen egyenlő értékű a választópolgárok szavazata a választáson.

Salamon László úgy vélte, ezt a kérdést egykamarás parlamentben nagyon nehéz, de nem lehetetlen megoldani.

Pettkó András (MDF) szintén úgy vélekedett, hogy a kisebbségek parlamenti képviseletét kétkamarás parlamentben lehetne megoldani.

Göndör István (MSZP) szerint a kisebbségi lét speciális helyzet, amit csak különleges szabályokkal lehet kezelni. A kérdés az, hogy a parlamenti többséget alkotók képesek-e engedményeket tenni annak érdekében, hogy a kisebbségek megjelenjenek

a parlamentben. Hozzátette: korábban mind a 13 kisebbség azt mondta, számukra az, hogy beülhessenek a parlamenti patkóba, és ott elmondhassák a véleményüket, sokkal fontosabb, mint hogy szavazzanak.

Teleki László (MSZP) elmondta: a parlamentnek van egy határozata, miszerint vissza fogják hozni azt a törvényi szabályozást, amely lehetővé teszi a kedvezményes mandátumok bevezetését.

Ezzel kapcsolatban Farkas Flórián (Fidesz) azt mondta, a kormánypártok azt ígérték, támogatni fogják a kedvezményes mandátumról szóló javaslatot, majd később napirendre sem vették.

Kállai Ernő ombudsman a vitában elhangzottakra válaszolva közölte: örül, hogy felvetették a kisebbségek parlamenti képviseletének kérdését, és azt kérte, hogy legyen egy szándéknyilatkozat erről.

Utalt arra, hogy részletes kidolgozott koncepció van a képviselet biztosítására, amelyet a mostani parlamenti rendszerben képzeltek el.

Az ombudsman szerint az alkotmány sem zárja ki a kedvezményes mandátum bevezetését.

Kállai Ernő felvetette, hogy számos esetben nincs hatásköre vizsgálni, például a média területén.

A hatáskörbővítés nem járna az egységes rendszer felborításával – folytatta –, mivel a magyar ombudsmani rendszer nem követi a skandináv modellt, így jelenleg is különböző hatásköreik vannak a biztosoknak.

Az elnöklő **Világosi Gábor** az általános vitát lezárta, az országgyűlési határozati javaslatról várhatóan következő ülésén dönt az Országgyűlés.

Paksi Éva

„Hogy akkor ez most mind velem történt?”

Varga Ilona, a példakép

A Pannon Példakép Alapítvány immár 13. alkalommal adta át díjait. A mobilszolgáltató vállalat alapítványának 2008 első negyedévi díjátadóján a több száz jelölt közül a kuratórium által kiválasztott három legkiválóbbnak, köztük Varga Ilona rádiós újságíró, műfordító, szótárkészítőnek adta át a Pannon Példakép Díjat.

Varga Ilona cigánytelepről indult, s ma a közszolgálati rádió megbecsült munkatársa. Rádiós munkája mellett aktív tagja a roma közéletnek, s fontos szerepet játszik a beás cigány nyelv emancipációjában. Érettségi után a pécsi főiskola magyar-népművelés szakát végezte, majd a Magyar Rádióban végzett munkája mellett az ELTE média és szociológia szakán diplomázott. Műsorai – például a Szálkák, Segíthetek?, Kórterem, Nincs

„Varga Ilona a Magyar Rádió Cigányfélóra című műsorának felelős szerkesztő-riportere. Csodálatos orgánuma bizalomébresztő és feszültségoldó is egyben. Erre a hangra oda kell figyelni, mert azon túl, hogy kellemes, olyan tartalommal van megtöltve, amely az igényesség állandosulására törekszik. Igényesség és hitelesség, amely a korrektséggel párosul. E hármas fonat „megtartja” Varga Ilona műsorait.”

**Részletek
Rácz Lajos:
Roma értelmiségiek
arcképcsarnoka című
kötetéből.**

Varga Ilona a stúdióban.

egyedül) karitatív szemléletűek, a kisebbségről, a kiszolgáltatott helyzetben lévőkről szóltak.

Az első magyarországi cigány televíziós műsor: az MTV Pécsi Körzeti Stúdiója által készített Figyelj rám! (Bágam Számá! – Asun Kathe!) alapító műsorkészítője, majd 1999-ben a Magyar Televízió Cigány Magazinjának felelős szerkesztője és éveken át az MTV Sorsfordítók című portrészorozatának szerkesztő-riportere volt.

A beás nyelv akkreditációját és a tízezer szóból álló

magyar-beás, beás-magyar szótárat is neki köszönhetjük.

Európa első cigány nemzetiségi középiskolája, a pécsi Gandhi Gimnáziumot létrehozó Gandhi Alapítvány egyik alapítványtevője, több alapítvány kurátora, a Kisebbségi Jogvédő Iroda Felügyelő Bizottságának vezetője.

A Magyar Rádió kétszeres Nívó-díjasa, kétszeres Tolerancia-díjas, Pro Humanitas-díjas. 2003-ban Táncsics Mihály-díjjal, 2006-ban Kisebbségekért Díjjal tüntették

ki. 2007-ben neki ítelték a Jó Ember Díjat.

* * *

– Hivatalos papírjaim szerint egy kétszáz lelkes ormánsági faluban, Kemsén születtem, Baranya déli részén. Valójában azonban sem születésem helye, sem annak időpontja nem egyezik meg az igazolványaimban szereplő adatokkal. Az április az biztos, maradjunk ennyiben. Tulajdonképpen egy Háromfa nevezetű ormánsági cigány telepen születtem,

„Varga Ilona különös lélek, szinte láthatatlanul van jelen a sajtótájékoztatókon, soha nem csörtet, mégis ott van, semmiről le nem késve, s ha kérdez, annak ereje, íze, sója van, mert úgy tud kérdezni, hogy a válasz szinte kibukik a választ adó szájából.”

**Részletek
Rácz Lajos:
Roma értelmiségiek
arcképcsarnoka című
kötetéből.**

amely település hivatalosan nem is létezett. S azóta valóban fel is számolták.

Egyszer csak megszülettem, apám eljött meglátogatni és úgy vélte, hogy én egy szép fehér gyerek vagyok, tehát vállalható a számára. Hogy a születésemtől hány nap telt el amíg ő eljött meglátogatni, ezt nem tudom pontosan és nem is fogom megtudni. Miután az apám vállalni bírta, bement a három kilométerre levő tanácshoz Kemsére és bejelentette, hogy született egy lánya. Az apám magyar ember volt. A szülei tiltották az anyámtól, merthogy anyu özvegyasszony volt három gyerekkel. 12 év különbség van a nővérem és köztem. Anyu úgy tudott ránk dolgozni, keresni, hogy ez a nagyobbik nővérem vette át az ő szerepét otthon, tulajdonképpen ő nevelt bennünket.

Apám azon túl, hogy a nevét adta, nem gondoskodott tőbbit rólam. Amikor beköltöztünk a faluba, történetesen a mellettük lévő házat vettük meg. A nagymama is és a nagypapa is, akik nem engedték, hogy összeházasodjanak, gyakorlatilag az anyu karjai között haltak meg, végig ő ápolta őket. Ilyen szép lelke volt az anyunak.

* * *

– Háromfán egy igazi cigány telepen éltünk. A telep

5-10 kunyhóból állt, erdő szélén, patak partján. A férfiak az erdőbe jártak faanyagért, aztán abból teknőt, kis medencét – amiben mosakodtak-, készítettek. A nők pedig a közeli falvakba jártak házakhoz takarítani. Anyunak több háza is volt, ahol udvar takarítás, tapasztás, disznóól takarítást kellett csinálnia és ami éppen adódott, és akkor ezért ennivalót kapott és lemaradt ruhákat.

Hat éves voltam, amikor a faluban sikerült anyunak részletre venni egy kis házat kerttel. És akkor innen kezdtem el iskolába járni. Hat éves koromig csak beás cigány nyelven beszéltem, hiszen beás közösségben nőttem fel, így senkinek nem volt feltűnő, hogy nem beszélek és mindössze csak néhány szót értek magyarul.

Amikor bekerültem az iskolába, négyen voltunk elsősök. Összevont iskola volt: az 1–3 osztály, a 2–4., az 5–6. és a 7–8. osztály járt egybe. Mai eszemmel jól tudom, hogy csodát művelhettem velem az a pedagógus, aki első osztályos koromban tanítani kezdett, hiszen még akkor is alig fogtam fel valamit abból, ami az általam ismeretlen nyelven zajlott az osztatlan tanítás során. Egy év múlva már tökéletesen tudtam magyarul.

* * *

Az alsó tagozatot megalapozó éveknak hívnám. Felsőben kezdett komolyodni a dolog. Nagyon jó tanáraim voltak, sokszor mondtam verset különböző iskolai ünnepségeken. Imádtam tanulni, főleg a magyar irodalmat szerettem. **Kapes Klára** tanárnőnek köszönhetem, hogy nem gyerekkori vágyaim egyikét valósítottam meg – mindig eladó vagy varrónő akartam lenni –, hanem a mintegy ötven kilométerre fekvő Pécs Kodály Zoltán Gimnáziumában tanultam tovább.

Amikor bekerültem a gimnáziumba, az volt az első olyan év, amikor nem vágott a család disznót. Most el kellett adni, mert nem volt télkabátom. Nagyon megszenvedte az egész család, hogy én gimnáziumba jártam. Anyuék számára viszont nem volt kérdéses, hogy lehet ebből a lányból valami.

Mikor felvettek Pécsre a Geisler Eta Kollégiumba, jött egy örült lista, hogy mit kell vinnem: mennyi váltás ruha, kimenő-bemenő, két pizsama, váltóköpeny, stb. Igazán semmim nem volt. Anyuval napszámba jártunk, és az egész család arra gyűjtött, hogy az előírt csomagot összeállítsuk.

Indulás előtt jöttek a falusiak elbúcsúzni. Az egyik öregasszony azt mondja anyámnak a kapuban: *Kati, a te lányod nem fog megenni egy kiló söt sem a gimnáziumban, jön az haza!* Ez egy vagy nagyjából kettő hónap

pot jelent. Anyu azt válaszolta: nem baj, akkor hazajön. Hát szeretnek itthon, az egész gyerek itt van, mi van akkor, a többi is megél valamiből.

Volt nagy sírás-rívás amikor elindultam, egy cigány se járt ugyanis akkor a falunkból ilyen messzire. Én is megszeppentem, egyedül voltam cigány a gimnáziumi osztályomban, de a kollégiumban is. Kéthetente mehettem haza. Igen sokszor azzal az elhatározással indultam haza, hogy én nem jövőkre ide vissza.

Senki nem állt velem szóba. A kollégiumból busszal mentünk az iskolába. Azt úgy kellett mindig megejteni, hogy vagy én indultam el hamarabb, vagy megvártam, hogy mindenki más elment és aztán indulhattam én is. Mindez 2 évig tartott, harmadiktól már elég normális volt a csapat, negyedikben pedig már egymásra borulva búcsúztunk.

A Száz Tagú Cigányzenekar rendezvényén,
mint műsorvezető.

2006-ban Kisebbségekért Díjjal tüntették ki.
Fotók: Nyári Gyula

Tudod mit gondolok? Hogy az anyu érezte, hogy baj van. De soha nem mondta. Merthogy az én döntésem lett volna, ha otthagynom a gimnáziumot. Azt várta, hogy én mondjam ki, és akkor azt mondhatta volna, hogy jó. És nekem ez adott erőt végig: hogy nem mondta az anyu, hogy maradj. Hogy hittek abban, hogy én meg tudom csinálni.

Egész héten gyűjtögettek a pénzt, amit föl lehetett áldozni azt feláldozták miattam. A bátyám, aki postás volt, minden alkalommal odakészített tíz forintot apróban, amit borraavalóként kapott. Azzal várt haza és azzal mentem vissza.

* * *

Leérettségiztem és 1979-ben megszületett a fiam. Elvégeztem Pécsen a magyar-népművelés szakot, tanárjelöltként egy kiegészítő iskolában lettem gyermekfelügyelő, majd napközis tanárnő. Nagy szükség volt ott rám, nehezen jöttem el.

Egész évben nem éreztem a munkám eredményét, bár a kollégák mindig biztattak, hogy idő kell, amíg beérik, higgyem el. Most már tudom. De akkor a lelkemet kitettem és nem éreztem,

hogy abból, amit befektettem, egy picit is visszajönne. A nyári szünetek előtt viszont minden évben nagy összeborulósos sírások voltak.

* * *

1988 márciusában jött egy levél Budapestről a Magyar Rádióból, hogy indulna egy cigány műsor és azt szeretnék, ha részt vennék egy megbeszélésen és elmondanám, hogy milyen ötleteim vannak ezzel kapcsolatban. Olyan 40–50 embert hallgattak meg azon a napon, amikor én is itt voltam. Két-három hét múlva érkezett a levél, hogy sok ötletem nagyon jó, de egyébként azt is örömmel vennék, ha dolgoznék ebben a műsorban. **Sóskúti Mártának** nagyon-nagyon jó orra volt az emberek kiválasztására. Jó érzéssel találta meg azt, akiből lehet valamit.

Négyönket választottak ki. **Bogdán Bélát**, sajnos ő már nincs közöttünk, **Sztojka Kati** és **Hollai Kálmánt**. Hollai Kálmán Sztojka Katival csinálta a műsort, én pedig a Bélával. 1990 januárjától lettem a Magyar Rádió főállású munkatársa. 1992-ben költöztem fel a fiammal Budapestre.

* * *

Sóskúti Márta azt mondta, Isten adománya a hangom. Tevéleges közöm nincs hozzá. Meg a technika is segít rajta. Valahogy szeret a mikrofon, még lágyabbá teszi. Persze képezni is kellett a hangom, hiszen mikrofon engedélyre van szükség ahhoz, hogy valaki a Magyar Rádióban megszólalhasson. Hogy a mikrofon engedélyt megkapja, ahhoz beszéd-tanárhoz kell járnia akkor is, ha tutira jól beszél. De az

„A hallgatás aranya olykor fényesebb a beszédnél. Varga Ilona ismeri a hallgatás és a beszéd titkát. E párhuzamos sínen fut a műsora, amely sohasem siklik ki, mert jól válassza meg a sebeséget. Varga Ilona olyan riporter, aki szüntelenül tanul, hogy még előbb legyen a műsora. S mindezt olyan természetes eleganciával teszi, hogy a hallgató azt hihetné, ezt ő is meg tudná csinálni.”

**Részletek
Rác Lajos:
Roma értelmiségiek
arcképcsarnoka című
kötetéből.**

orgánumomon változtatni túl sokat nem is akartam, meg nem is kellett.

Nagyon szeretem a Cigányfélért, ami 2007 októberétől már Cigányóra A tetszésindexe mintegy 75 százalékos, a hallgatók száma eléri a négy-hatszázezret.

* * *

– A fiam már felnőtt, dolgozik s mellette média- és gazdaságzakon tanul a Kodolányi Főiskolán. 4 éves korától azt látta, hogy folyton könyvek voltak a házban és folyton tanulás. Ha segítség-re volt szüksége, mindig megkapta. Most az Őrezrednél dolgozik sofőrként és ezzel kapcsolatosan is folyamatosan tanul. És imádja a munkáját. Kicsi kora óta, ha megkérdezték, hogy mi akarsz lenni, következetesen azt válaszolta, hogy autóvezető. Azt csinálja, amit szeret. És valószínűleg ez a legfontosabb.

A férjemmel akkor találkoztam, amikor már nem is számítottam arra, hogy újra társra lelek. **A Bálint György** újságíró iskolát együtt végeztük. Nagyon-nagyon jó barát volt, csoporttársnak is kiváló. Nem volt nehéz egy kis idő elteltével belegabalyodni, és azt mondom mindig, ha Magyarországon a többségnek ilyen házassága lenne, sokkal boldogabb országban élnénk.

* * *

– Vannak helyzetek, amikor, akár itt, ebben a szobában leülök, és végig gondolom, hogy én az a rádiós vagyok, aki onnan abból a kis öt-hat kulipintyós cigány telepről indult el, aki magyarul nem tudott, és hogy most akkor én tényleg itt vagyok? Tényleg az vagyok? Hogy akkor ez most mind velem történt...?

Süddeutsche Zeitung: Mohácsi jött, látott és megdöbbsent

Az Európai Unió megbízásából a közelmúltban Olaszországban tett, a romák elleni pogromokkal kapcsolatos tájékozódó útjával összefüggésben **Mohácsi Viktóriáról** közölt portrét a Süddeutsche Zeitung. Az Európai Parlament rendkívüli napirendi pontként vitatja meg a romák olaszországi – illetve általában európai – helyzetét.

A Süddeutsche Zeitung liberális német napilap az újság véleményoldalán közölt, fényképes tudósításban kiemelte, hogy a magyar európai parlamenti képviselő, **Mohácsi Viktória** „jött, látott és megdöbbsent.” Mohácsi Viktória – mint az újság írta – Nápolyban, Rómában és más helyszíneken azoknak a barakkokban élő romáknak a helyzetét tanulmányozta, akik Romániából és más délkelet-európai országokból érkeztek, s üldözéseknek voltak kitéve. Problémáik iránt a 33 éves magyar képviselő különösen illetékes, mivel ő maga is a roma etnikai-kulturális kisebbséghez tartozik.

A lap emlékeztetett, hogy Mohácsi a magyar szabad demokraták listáján 2004 óta képviselő az Európai Parlament liberális frakciójában. Roma képviselőként nincs egyedül, hiszen van egy „elkötelezett” kolléganője, a hasonló korú **Járóka Livia**, aki ugyancsak magyar, pártpolitikailag azonban – a Fidesz tagjaként – inkább „konzervatív-nacionalista beállítottságú” – fűzte hozzá a müncheni újság.

A szintik és romák emberhez méltó kezelésének biztosítása az Európai Unióban súlyos problémát jelent – írta a Süddeutsche Zeitung, hoz-

záfűzve, hogy vándorló életmódjuk miatt pontos számuk nem ismert, azt Európában négy és nyolc millió közöttire becsülik. A probléma az unió legutóbbi kibővítésével, Románia és Bulgária csatlakozásával még inkább előtérbe került, mivel mindkét országban magas a romák száma, akik újra meg újra politikai viták középpontjába kerülnek.

Mohácsi Viktória

Csehországban, Szlovákiában és Magyarországon hasonló a helyzet – hangzott a lap, hozzátéve: mindenekelőtt jobboldali pártok – mint például a kormánykoalícióban résztvevő Szlovák Nemzeti Párt vagy az ellenzéki bolgár Ataka – igyekeznek ezzel a témával hangulatot kelteni. Ennek kapcsán az újság emlékeztetett arra, hogy egy Ataka-képviselő tavaly az Európai

Parlamentben rasszista kirohanást intézett Járóka Livia ellen, ami heves tiltakozást váltott ki.

A Süddeutsche Zeitung emlékeztetett arra, hogy az olaszországi vitákkal és pogromokkal egy időben jelentette be a **Silvio Berlusconi** vezette új kormány: őrizetbe veszik és kiutasítják az országból a „bűnöző külföldieket” és az illegális bevándorlókat. Nápoly egyik elővárosában roma „hajlékokat” gyújtottak fel, másutt pedig a rendőrség az éjszaka kellős közepén hajtott végre razziákat.

Rendkívüli vitanap az EP-ben

A képviselő adatai szerint Olaszországban mintegy 200 ezer roma él, akik közül 80 ezereknek van állampolgársága. A többi 120 ezer, pillanatnyilag illegálisnak minősülő ott tartózkodó közül körülbelül 90 ezren a volt Jugoszlávia területéről érkeztek. Mohácsi Viktória kiemelte, hogy azok vonatkozásában, akik nem kapnak állampolgárságot, súlyosan sérül az egészségügyi ellátáshoz, az oktatáshoz és a lakhatáshoz való jog, illetve az utóbbi időben megszorodtak a romák és nem romák közti

konfliktusok. Véleménye szerint ehhez hozzájárultak Silvio Berlusconi új olasz kormányfő nyilatkozatai is. A képviselő utalt azokra a feltételezésekre, amelyek szerint abban az állítólagos csecsemőrablási ügyben, amelynek az állítólagos gyanúsítottja egy romániai eredetű roma lány – és amely ügy a romatábor elleni erőszakos cselekményeket kiváltotta –, érintve lehet a nápolyi maffia, amelynek úgy mond szüksége lenne a romatábor területére.

Az Európai Parlament május 13-án tart rendkívüli vitát a romák olaszországi helyzetéről. A kezdeményezés a közelmúltbeli olaszországi romaellenes pogromok nyomán született. A téma napirendre tűzését támogatták a szocialisták, a liberálisok és a zöldpártiak, elleneztek – illetve előbb alapos szakbizottsági előkészítést javasoltak – a néppártiak. A hétfői parlamenti ülés kezdetén még csak kevesen tartózkodtak a tanácssteremben, és a napirendre tűzés mellett 106-an, ellene pedig 100-an szavaztak, ketten tartózkodtak.

A hétfői ülésnapon napirend előtt szót kért **Graham Watson**, az EP liberális képviselőcsoportjának brit vezetője. Azt mondta, hogy a

bevándorlók ügye sok EU-tagállamban jelent problémákat, de Olaszországban jelenleg egyedülállóan súlyos a romák helyzete. Megbélyegzik őket, a választási kampányba is belerángatták a témát – mondta Watson, és bírálta **Franco Frattini** volt uniós igazságügyi biztosnak – az új olasz külügyminiszternek – a bevándorlókkal kapcsolatos álláspontját, amely szerint kétségre

vonja az akadálytalan határátlépést lehetővé tevő schengeni rendszer értékeit.

Az Európai Roma Jogok Központja (ERRC) levélben követelte az olasz kormányzati hatóságoknál, hogy lépjenek fel a nápolyi romaellenes pogromok ellen. A levélben felhívták a figyelmet arra, hogy a mostani olaszországi események az 1990-es évek elején Romániában elkövetett romaellenes pog-

romokhoz hasonlítanak, és az akkor történtek miatt az Emberi Jogok Európai Bírósága 2005 óta háromszor is elmarasztalta Romániát. Az ERRC felhívta a figyelmet arra is, hogy magas rangú olasz politikusok felelősek a romákkal szemben Olaszországban kialakult jelenlegi ellenséges légkörért.

Az Európai Roma Jogok Központja követeli, hogy

Olaszország nyújtson megfelelő védelmet minden romának erőszakos rasszista támadásokkal és más diszkriminatív cselekményekkel szemben. Követeli, hogy vizsgálják ki az erőszakos eseményeket, a felelősökkel szemben pedig – ide értve azokat a köztisztviselőket is, akik rasszista gyűlöletet szító, ellenséges nyilatkozatokat tettek – lépjenek fel a törvény erejével.

Járóka:

Pártpolitikai csatározások helyett szakmai programokat

Az olaszországi romák helyzetéről tett nyilatkozatot az Európai Bizottság az Európai Parlament plenáris ülésén Strasbourgban. Járóka Livia, az európai néppárt vezérszónoka szerint a társadalmi és gazdasági befogadást valóban megvalósító programok véghezvitele kell, hogy felváltsa a romákat érintő kérdésekkel kapcsolatos pártpolitikai csatározásokat.

Az Európai Parlament plenáris ülésén tartott délutáni vitában Járóka Livia, a Fidesz-MPSZ képviselőnője hangsúlyozta, hogy az Olaszországban és más európai országokban élő romák borzalmas helyzetének megoldására, nem bevándorlási szankciókra van szükség, hanem az integrációt felgyorsító, szakmailag alátámasztott azonnali programokra az anyaországokban, hogy a romák ne eshessenek áldozatul a média és a pártszatározások keltette tömeghisztéria nyomán ki-

bontakozó atrocitásoknak. Járóka beszédében hangsúlyozta, hogy hiba lenne a romaügyet ideológiai kérdésként kezelni, hiszen sem a szocialista, sem a liberális, sem pedig a konzervatív kormányok nem tudtak eredményt elérni. A képviselőnő kitért arra, hogy fontos, hogy az olasz kormány betartsa ígéretét, és biztonsági csomagterve ne irányuljon egyetlen etnikai csoport ellen sem és tömeges kiutasításokra se kerüljön sor. – Európa erkölcsisége és versenyképessége szempontjából elengedhetetlen, hogy az üres beszéd helyett végre a romák befogadására irányuló komoly szakmai tervek megvalósítására helyez- zük a hangsúlyt – zárta felszólalását Járóka.

Sógor Csaba néppárti képviselő emlékeztetett, hogy amikor **Walter Veltroni**, a szocialisták exkommunista miniszterelnök-jelöltje – román veszélyről – harsogva követelte a nemkívánatos elemek kitoloncolását és az uniós polgárok kiutasítására vonatkozó korlátozás feloldását, akkor az európai szocialista és libe-

rális képviselők mélyen hallgattak. **Tőkés László** az EP Zöld frakciójának képviselője kijelentette, hogy nem Olaszország és a romániai romák, hanem az uniós területén élő romák ügyéről van szó, amely az eseti és tüneti kezelésnél többet érdemel.

Járóka Livia

Járóka Livia a vitát követően sajnálatának adott hangot, hogy az átpolitizáltság miatt teljes mértékben ellehetlenedik az emberi jogi diskurzus: a mai vita is megmutatta, hogy a tagállamok különböző politikai pártjai csak akkor foglalkoznak a roma- ügygel, ha az lehetőséget biztosít egymás támadására, amelyet könnyen megtehetnek, hiszen a roma civilszer-

vezetek túl gyengék ahhoz, hogy ezt elutasítsák. – Olaszországban a szocialista kormány alatt is hasonlóan rossz volt a helyzet: jellemző, hogy a szocialisták egy-két hete kormányon lévő jobboldali kormány szám- lájára próbálják írni a több évtizede elmulasztott integrációs politikák hiányát – fogalmazott a képviselőnő.

Az Állampolgári, Bel- és Igazságügyi Bizottság néppárti képviselőinek délelőtti előkészítő ülése **Jacques Barrot** hamarosan hivatalba lépő bizottsági alelnököt látta vendégül. Járóka felvetésére a formálódó Európai Roma Stratégiáról szólva, a biztos ígéretet tett, hogy az érintett biztosok szakmai csoportként együttműködve fognak segítséget nyújtani a foglalkoztatásért és esélyegyenlőségért felelős **Vladimir Spidlárnak**, hogy a Bizottság megalapozott és komoly választ adhasson az Európai Tanács decemberi felkérésére, amelyben az eddigi roma programok értékelésére és intézkedések felvázolására szólította fel – áll Járóka Livia közlemé- nyében. **MTI, MNO**

Népi megfigyelések, babonák és időjósló napok az év hatodik havában

„Júniusban a derült ég bőség – Júniusban az eső szegénység.”

„A júniusi eső koldusbotot nyomhat a gazda kezébe.”

Június 8.

- „Medárd napján, ha esik, negyven napig mindig esik.” Megfordítva is szokás emlegetni: esőmentessége negyven napos szárazságot jelez.
- „Ha Medárdkor esik, a jó szőlőt csak lesik.”

Június 11.

- Az e napi eső további csapadékos, rossz idő előhírnöke. „Ha Barnabás könnyezik, a termést siratja.”

Június 13.

- Ha egy lány kíváncsi volt a jövődöbelijére, ezen a napon kenyéren és vízen böjtölt, pontban éjfélkor gyertyát gyújtott, s miután átlépte keresztben az ágyát, ezt mondta: „Szent Antal, kérlek, mutasd meg nékem a jövődöbelimet!”. Ekkor aztán bepillantva az előre odakészített tükörbe, az imbolygó gyertyalángnál állítólag megláthatta, ki vezeti majd az oltár elé.

Június 14.

- Szeles, borús idejéről híres nap. Vad viharokkal kell ilyenkor számolni. Olyan munkába, amely kapcsán a vihar kárt tehet, nem szabad belefogni.

Június 15.

- „Vida napján fordul az idő a nyárba!”

- Jó idő esetén a termés is jó lesz. Ha e napon eső esik, „hibás lesz az árpa”.

Június 24.

- Előestjén kis tüzeket gyújtottak, amelyen a szerelmes fiatalok kéz a kézben többször átugrottak, hogy kapcsolatuk „mindörökre összeolvadjon”.
- A Szent Iván éji tűznek gyógyító, termékenyítő, gonoszűző erőt is tulajdonítottak. Aki ilyenkor tüzet gyújtott, mentesült a rossztól. A tűz hamuját összekotorták, s betegség esetén a kenyértésztába hintettek belőle, hogy az gyógyerejű legyen.
- „Amilyen időt hoz Szent Iván, olyan lesz negyven napig.”
- A Szent Iván éjjelén szedett harmatot az állatok takarmányába keverték, s ettől a szarvasmarha-betegségek elkerülését várták-remélték.
- A néphit szerint e napon szakad meg a búza töve, közeleg az aratás. Az őszi répa és retek vetőnapjaként is emlegetik.

Június 29.

- „Mikor kisüt Péter-Pál, minden termés már jól áll.”
- „Ha sok eső esik Péter-Pálkor, sok lesz a gubacs a tölgyesekben.”
- Aki ilyenkor kitisztítja az ajtózárat, úgy tartották: háza táját egy esztendeig elkerülik a betörők.
- Az aratás hagyományos kezdőnapja, de az epret is ilyenkor kezdik szedni. „Péter-Pál nap legjobb ízű az eper” – mondják még manapság is.

háas

Ötven éve fedezték fel Ámi Lajost

Erdész Sándor néprajzkutató pontosan fél évszázaddal ezelőtt jelent meg először hangrögzítőjével **Ámi Lajos** szamoszegi portája előtt, mivel úgy hallotta, hogy az akkor már a 72. évét taposó öreg cigány,

húzta fel csodálkozva szemöldökét az öreg. Amikor azonban a „*magnyefonból*” visszahallotta a saját hangját, fellelkesült. Ráébredt, hogy onnantól már az örökkévalóságnak mesél. A tudós ember is gyorsan felis-

262 mesét soha, sehol – se korábban, sem azóta – egyetlen mesemondótól sem rögzítettek, így Ámi Lajost az egyetemes néprajztudományban valóságos mesekirálynak, világcsúcstartónak tekintik. Írástudatlan volt, mindezt tehát a fejében kellett tartania, s időről időre elmondania, hogy „*ki ne feledkezzék belőlük*”. Hogy valamiféle fogalmunk legyen a teljesítményéről: több mint 1500 sűrűn telegépet oldalt, kinyomtatva három vaskos kötetet tettek ki a történetei.

A nemzetközi hírre szertett, s már meséinek rögzítése közben, 1959-ben a Népművészet Mestere címmel kitüntetett meseszerző, mesemondó élete egyébként teljességgel szokványosan indult. 1886-ban Vásárosnaményban született. Édesapja községi cigánykovács volt, édesanyja viszont magyar parasztcsaládból származott. Jómaga a haláláig következetesen cigánynak tartotta magát. Igaz, más lehetősége nem is igen volt: a környezete is cigányként kezelte. Apja korai halála után kisgyerekként került Szamoszegre. Mostohaapjától, *Balogh Imre* téglamestertől leshette el a mesemondás fortélyait, aki elbeszélő-tudományáról szintén közismert volt. „*Már 6–8 éves korában megtanulta tőle az összes meséjét, melyeket később saját elgondolásai alapján kibővítvé és saját költésű meséivel együtt különböző közösségi összejövetelek, társasmunkák alkalmával mondott el*” – írja korán kibontakozó tehetségéről a lexikon. Ne feledjük! A cigányok írástudatlanok voltak, a könyvbe és az újságokba zárt

információk elérhetetlenek voltak a számukra. A rádió, a tévé, a film még Ámi öregkorában is ismeretlen volt közvetlen lakóhelyén, hisz a legtöbb cigánytelepre jó sokáig az áramot sem vezették el. A szórakozást így csak a zenélés, énekelgetés és a mesehallgatás jelentették. Nagy becsben is tartották azokat, akik képesek voltak az érdeklődés felkeltésére, ébrentartására. Baloghot, de már a kis Lajost is tisztelet övezte. A fiút 14 éves korában (szükség volt a keresetért) a nevelőapja vitte be maga mellé a szatmárnémeti téglagyárba. Ott aztán a munkásoktól is számos mesét eltanult, miközben a maga költötte történetek közül néhányat már unásig kellett újra és újra elmesélnie. 1907-ben behívták katonának. A nyíregyházi huszárok közt szolgált. Ezek az évek megint csak meséi gazdagodásával teltek, hiszen a tábortüzek mellett, vagy a körletben a takarodó után a mindenfelől érkező vitézek meséikkel, történetekkel úzték el a magányt, a honvágyat, s a napi szolgálat keserűségeit. 1911-től ismét Szamoszegen élt, meg is nősült még az évben. Szegényparasztként egy hold földön gazdálkodott, sovány kereset volt, ezért napszámot is vállalt. Az életútját is feltérképező Erdész Sándor leírja róla, hogy a II. világháború végén, a földosztáskor négy hold földet kapott, 1949-ben pedig a helyi Dózsa termelőszövetkezet egyik alapító tagja lett. (Hogy önként, szabad akaratából, vagy mint akkoriban annyian – külső fenyegetésre, nyomásra – vitte-e a téesszbe a földjét, ma már kideríthetetlen.) Az a

Ámi Lajos

jeles mesemondó. Estéről estére a helyi cigányság apraja és nagyja ülte körül, hallgatta a szavát, de gyakran még a magyarok is odaögyelegtek, s ott ragadtak a kunyhójánál.

Erdész kíváncsian kívárt egy ilyen mesealkalmat, s valósággal lenyűgözte az, amit hallott. Ámi színesen, ízesen, élvezetesen szöve adott elő egy sokszereplős hosszú történetet. Valósággal áradt belőle a mese. Eleinte zavarba hozta, amikor új ismerőse megkérte, hogy a mikrofonjába is beszélje el mindegyik meséjét. *Mindegyiket!? –*

merte, hogy egy csiszolatlan gyémántra lelt, azt azonban maga sem hitte, hogy az agg bordák valóságos mesekincstárat vesznek közre. Hogy is hihette volna, hogy több mint egy esztendeig zarándokolhat egyre vissza, míg minden meséjét felmondja az öreg? Az pedig 1959. november elején ért csak a végére. Ámi 243, többségében maga szerzette meséjét és 13 babonás történetét rögzítették a magnótekeresek. Összegyűjtött meséinek száma a haláláig még további 19-cel gyarapodott.

tény viszont, hogy az 1957-től megnyílt lehetőséggel élve csak 1960-ban, azaz 74 éves korában (!) ment nyugdíjba, azt mutatja, hogy nem érezhette rosszul magát a közösen, nem vetette meg, bírta és szerette a munkát. Sokáig nem is élvezhette a nyugdíjas létet: 1963 augusztusában halt meg Apagyon.

Különleges meséiről számos tanulmány készült. Az egyik egyetemi jegyzetben azt írták róla: „*Ma még nem tudjuk eldönteni, honnét vette Ámi az antimeséit, mindenestre a magyar mesekincs egyik legtalányosabb jelenségével lepett meg bennünket*”. (Az európai népmesék körében teljességgel ismeretlen tragikus végű meséit nevezték ki antimeséknek, amelyekben még a jó, a nemes szándékú hős sem volt képes diadalt aratni. Egy másik elemzője viszont épp ezekért „*az egyik legkülönösebb, a mesei hagyományoktól bátran elrugaszkodó, ám alapjaiban azokat mégis megtartó*” meseszövéért magasztalta.)

Vekerdi József bizonyította be (A cigány népmese c. könyvében), hogy Ámi Lajos ezen alkotásai „*magyar nyelven előadott tipikus cigány mesék*”, sőt a hagyományosan kedvező végűek is magukon hordják a romák körében ismeretes mesék összes stílusjegyét. Ez tette teljesen szokatlanná, egyedivé őket. A sok évszázados roma elbeszélő hagyományokat ötvözte ugyanis a gazdag magyar szókinccsel, s a hosszú élete során hallott és megélt helyzetekkel, páratlan képzelőerővel.

Vekerdi azt is cigány jellegzetességnek tekinti, hogy történeteiben a tündérmesék természetfölötti világa lépten-nyomon a való élet kisserű részletezésével elegyedik. A mesebeli lakodalomra például „vesznek 2 kg marhahúst és egy kis jó disznóhúst”, másutt pedig az elátkozott legény megváltása

úgy történik, hogy megeszik két egész kenyeret és 2 kiló szalonnát, rá pedig még felfal egy nagydarab sajtot is. Más meséjében a sárkányölő hős köztársaságot alapít, amelynek első elnöke lesz, s megtanítja népét a sárkányzsírból szappant főzni, amelyet viszont csak olcsón enged forgalmazni. A szarkalábon forgó kastély tövében szoba-konyhás családi házat építtet az uralkodó, és szociális alapon ossza ki azokat a népnek. Az 1917-es orosz forradalmat az egyik meséjében pedig sárkányokkal vívott harccá alakítja.

Most magyarázza el valaki szegény Vekerdinek, hogy a folyton éhes cigányoknak a 2 kiló marhahús a gyémánt félkrajcárnál is sokkal nagyobb csoda, a kétkilónyi szalonna pedig néha tényleg megváltással ért fel? A nincstelenként is megszereshető, méltó emberi lakókörnyezet szoba-konyhává zsugorodó vágyáról már nem is szólva. Vajon ma, amikor tudott dologgá lett, hogy a forradalminak kikiáltott Auróra ágyúja nem is lőtt azon a bizonyos novemberi napon, sőt maga a Téli Palota ostroma is csak egy az 1917-et övező bolsevik legendák (mesék) közül, nem tarthatjuk-e költőibbnek Ámi sárkányait. (Akik egyébként nem hét-, tizenkét- és még csak nem is háromfejűek, hanem pont úgy néznek ki, mint az emberek, csak a tekintetük leplezi le jó időben őket. Ember embernek sárkánya? Pont, mint a valóságban...)

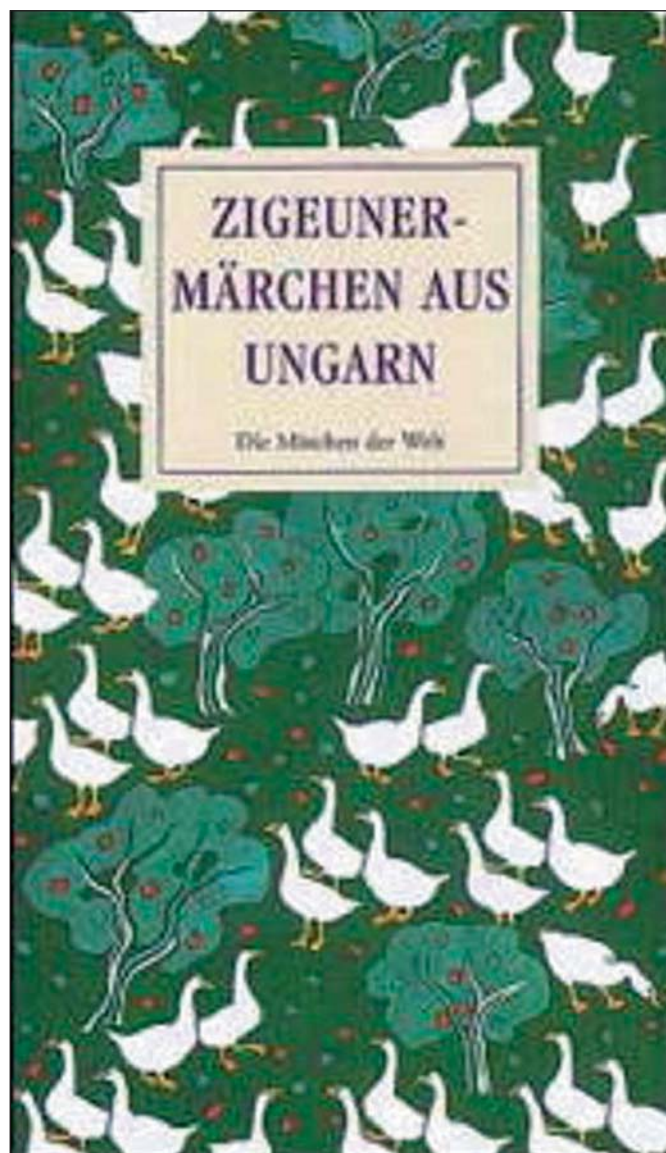
„*A herceget a városban megválasztották párttitkárnak. Üzemi párttitkár lett belőle, és egymaga maradt az országban az urak közül. A mai napig is párttitkár, hogyha idáig le nem váltották*” – ilyen, ma már számos különös jelentéstartalommal felruházható befejezést mondott például Az aranygerlice című meséjéhez. (Szegény herceg, nyilván csak azért lé-

pett be a pártba, hogy belülről bomlassza – hányszor hallottuk a rendszerváltás óta ezt a különös mesét?!)

Az öreg cigány – a mesék fejedelme – minden története egy sajátos világtkép elemeit hordozta, amely felkeltette Erdész Sándor kíváncsiságát. Azt is részletesen elbeszélte vele, hogyan képzei el tanulatlan, olvasatlan ember letére a világmindenséget. Ezt aztán „*Ámi Lajos magyar cigány mesemondó világtképe*” címmel 1961-ben az Ethnographia néprajzi folyóiratban részletesen ismertette. Az egymásra rétegzett három világ, az ég termésarany boltozatát átörömi nem tudó, többszörösen visszatekeredő égig érő fa, az alsó- és felső vizek, a világ-végén olyannyira földhöz tartó égbolt, amely még az

inni készülő fecskét is „tér-gyeplésre” készíti, s a korongszerűen lapos Föld – mind-mind egybefüggött egymással. A századokon át megőrzött és világlátásában, meséiben tükröződő hiedelmek nemzetközi összevetése még meglepőbb következtetésekkel szolgált. Kiderült, hogy perzsa és ógörög mítoszok, a szibériai sámánhit, vogul és udmurt, valamint tatár, sőt afrikai elemek is beleolvadtak egységes világtképebe. Ezekről javarészt azt mondta, hogy ő korábbi cigány és nem cigány mesemondóktól kapta hagyományként. A fennmaradó hézagokat saját képzeletével töltötte ki.

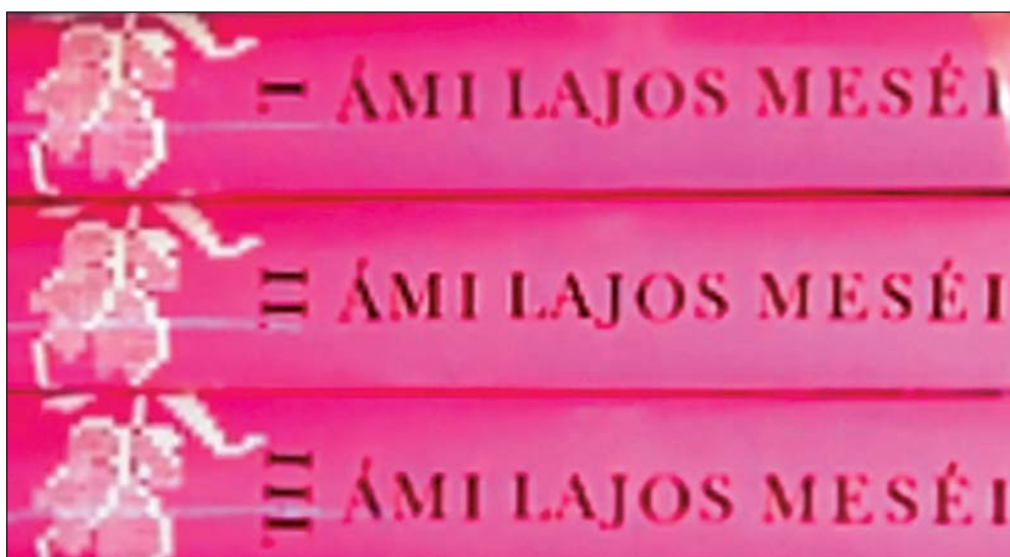
Bármily meghökkentő is az állítás, Ámi Lajos, ez az írni-olvasni nem tudó férfi mindmáig a legnagyobb ha-

tású magyarországi cigány irodalmár.

Ő maga – mint említettem – úgy hitte, és úgy hirdette, hogy a mennyei magasság vastag tisztítatlan termés-aranyból van, amelyből egy parányit mindig láthatunk, amikor egy-egy villám szétlőki a felhőket. Pusztán néhány villámot vetnék, hogy az ő termésaranya is láthatóvá váljék, s az iménti tételem is igazolást nyerjen.

Kárpáti Péter 2000-ben az ő meséi nyomán álmotda színpadra a „Tótféri – avagy, hogy született a világhőse, kinek keresztanyja a Szempétör volt” című sikerdarabját, melynek a Bárka társulata általi előadása (rendezte: Novák Eszter) a Soros Stúdió-színházi Napok egymillió forintos díját is elnyerte. Ugyanő írta 2001-ben színpadra Ámi meséiből a szintén nagysikerű, több társulat által is eljátszott *Pájin-*

kás János című darabot, amelybe szereplőként magát Ámi Lajost is beleírta. (A Vígyszínházban *Szegedi Dezső* alakította felejthetetlen átéléssel, Pécsen *Vidéki Péter*, a nyíregyházi ősbemutatón pedig Horváth László Attila játszotta.)

Ámi meséit egyébként nem csak az Akadémiai Ki-

adó adta ki, 1996-ban „Zigeunermärchen aus Ungarn – die Volkserzählungen des Lajos Ami” címmel egy müncheni könyves cég is vállalkozott erre.

Lázár Ervin 2001-ben kilenc Ámi-mese átdolgozásával állt elő (*Az aranyifjítószóló madár*), de már korábban a *Bab Berci* című meseregényébe (1989.) is beleírt egy alakot, Bedebunk Sáriát, aki többször is kijelenti magáról, hogy ő Ámi Lajos keresztlánya. (Egy Bedebunk nevű mesehős tényleg Ámi teremtménye volt.) Lázár egyébként bevallottan példaképének tekintette a néhai cigány pályatársat. *A legkisebb boszorkány* című meséjét is az ő Király Kis Miklós-történetéből dolgozta át, s Ámi Lajos emlékek ajánlotta.

A fiatalabb nemzedékekre is erős hatással van. A *Parittyás Vincét*, Ámi Lajos meséjét a debreceni Vojtina Bábszínház 2005-től tartja műsorrendjén. Tavaly októberben pedig a szolnoki Globe fesztiválon a Keleti István Művészeti Iskola s a budapesti Vörösmarty Mihály Gimnázium diákjai adták elő *Perényi Balázs* rendezésben „Fekete rizs” címen Ámi két meséjét: az *Árvákat* és *Az elátkozott királyt*.

A tudományos élet szereplői is sokat foglalkoznak vele. 2002-ben egy Tudományos Diákköri Konferencián

Papp László „A bűn fogalma Ámi Lajos meséiben” címmel tartott kriminálantropológiai elemzést. 2003-ban egy tudományos tanácskozáson Biczó Gábor filozófus „A mesemondás, mint diszkurzív élethelyzet” című előadásában mutatta be Ámi mesemondói személyiségét. 2004-ben egy hasonló eseményen Dala Sára tartott értekezést „Ámi Lajos kontra Lázár Ervin, Szőcs Boldizsár kontra Illyés Gyula” címmel. Jenei Teréz „Gyermekek Ámi Lajos magyar nyelvű cigány népmeséiben” című tanulmánya tavaly jutott nyomdafestékhöz.

Vita nem férhet hozzá, hogy Ámi Lajos igazi alkotóerővel bíró személyiség volt. Megtermékenyítő erejét bizonyítja, hogy ennyien és ily szívesen vállalkoztak, vállalkoznak munkái elemzésére, illetve közvetítésére. Talán nem számít ünneprontásnak, ha felrovom az illetékeseknek, hogy nem tartják fontosnak, hogy eredetiben is jelen lehessen. Nemcsak az épp negyven éve megjelent – ma már hozzáférhetetlen – három kötete újrakiadását hiányolom, hanem az egyre népszerűbb hangoskönyvek egyelőre elpuskázott esélyét is, amelyben a nagy mesélő saját hangján szólalhatna meg azokról a bizonyos – remélhetően féltve őrzött – „magnyetofon-szalagokról”.

Hegedűs Sándor

Hegedűs Sándor

Források a Békés megyei cigányság történetéhez

Történelemtanításunk – szerte a világon – sajnos változatlanul magán hordozza a hamisítás összes stílusjegyét. Nem, nemcsak az egymásnak feszülő nemzeti indulatok, a saját népek felsőbbrendűségébe vetett olthatatlan hitek, egyoldalúan, torzan felmutatott sérelmek és orvoslások, az oszthatatlan önnön igazság világlátása jelenti a bajokat. Maga az a visszatetsző gondolatiság is, amely pusztán (vagy jobb esetben: zömében) az országhatárok ide-odatologatásán, a trónakelték ármánykodásain, ütközeteken s csatahősökön méri és mutatja a világmindenség, az emberiség vagy egy-egy nemzet történelmi fejlődését. Utcák, városok, szobrok hirdetik-örzik a kétes uralmárok tetteit, emléket, míg – csak egyetlen példát támasztva – azt, hogy kik voltak az emberiséget megtizedelő fekete himlő, a pestis, a kolera, a malária, a kiütéses tifusz, a paralízis és társaik legyőzői, még egy átlagon felüli műveltséggel megvert kortársunk se tudná számba venni. Mire számíthatnak hát azok, akik a közösségi sorsformálás-

nak csak szürke, hétköznapi emberei voltak? Gyermekei, de egyben névtelen teremői is a kornak, amelyben éltek.

A történelemlönyveket lapozgatva könnyen elhihetjük: a történelem túlerő vagy túlélés kérdése. A kisebbségbe sodródó népekben talán ezért is támad rendre mítoszteremtő kényszer, hogy a más nemzetek kútjából, legendákból és szóbeszédéből saját történelmet dagasszanak. Az öt világrész számos országában betagozódva, szerteszórtan élő cigányság, önálló államiság és írásbeliség nélkül élte ezer évnél hosszabb történelmi létét. Saját múltját csakis idegen cserepekben tudja mozaikká ragasztani. Nagy hiba, hogy a könyvtárpolicokon még mindig a 70-80-as években délibábos vágyakkal – forráskritika, józan időrend és kellő önmérséklet híján – szivárványba mártott tollal megírt dolgozatok vannak túltengésben. Annak ellenére is, hogy a legutóbbi évtizedben már igazi, kiváló történészi munkák is nyomdába kerültek.

Ezeknek köszönhetően a történelmi fősodor egyre jobban és szüntelenül hitelesebben ismert. A melléksodrás és a holtágak is számos érdekességet vethetnek a partra, ráadásul korábban nem ismert források is felbugyoghatnak. Ezért is van kiemelkedő jelentősége a levéltárakban való kutatásoknak, az okmánykötegek közül előkerült egy-egy régi írománynak, adatnak, adathalmaznak. Tovább árnyalhatják ugyanis az eddigi ismereteket, új irányba lökhetik a kutatásokat, s megteremtve a szélesebb összevetések lehetőségét, egymást is alátámaszthatják, vagy kétségeket támaszthatnak.

A *Kereskényiné Cseh Edit* által szerkesztett *Források a Békés megyei cigányság történetéhez* olyan kiadvány, amelyben a megyei levéltárban őrzött tengernyi irategyüttesből 114 cigány vonatkozásút kínálnak olvasásra, tovább gondolásra. (Öröndetes, hogy a levéltárosok – úgy tűnik – mindinkább ráéreznek e küldetés izére. Legutóbb 2005-ben a Baranya Megyei Levéltár állt elő a

pécsi cigányságra vonatkozó hasonló, bár lényegesen karcsúbb forráskötettel.)

Az előszóból megtudjuk, hogy a békési források gyűjtésének kezdeményezése *Hevesi József* nevéhez fűződik, aki a megye Cigányügyi Koordinációs Bizottságának titkára volt, s aki nyugalomba vonulása után személyesen is bekapcsolódott a maga által felbujtott *Danczikné Mezei Magdolna, Némedi András, Farkas György* s Kereskényiné kutatásaiba. Az 1990 óta folyó munka során tetemes mennyiségű, cigányokat érintő irat gyűltemlett fel, s ezek közül válogatták ki azokat, amelyek a négyszáz oldalnál is terjedelmesebb könyvben helyet kaptak. A legkorábbi közölt dokumentum 1768-ban keletkezett (a vármegye közgyűlésének a cigányokkal kapcsolatos eljárásokról szóló döntése), a legutóbbi pedig 1987-es datálású (a cigánytelepek felszámolásával kapcsolatos lépéseket megelőző felmérés jelentés).

A bevezető tanulmányt író *Erdész Ádám* rendkívül tisztességesen figyelmeztet a korlátokra, hogy a közölt dokumentumok egyetlen nézőpontból, a közigazgatás szemszögéből adnak képet. „Ez különlegesen fontos forrásegyüttes, de mégis egy látásmódot tükröz. A ránk maradt levéltári dokumentumok között válogattunk, arra törekedve, hogy minden korszak jellegzetes, tartalmi szempontból fontos forrásai az olvasó elé kerüljenek.”

(Ennek tükrében különösen sajnálatos, hogy éppen olyan sorsfordító időkben nem került elő – vagy nem került közlésre – cigányokkal kapcsolatos anyag, mint az 1848/49-es, 1918/19-es és 1956-os forradalmak, illetve közvetlen környékeik.)

A közzétett iratok nemcsak a történetudósok számára lehetnek érdekesek. Az 1768-as és 1836-os cigányösszeírás jegyzékai járásonként rögzítik az egyes községekben élő cigányok neveit, életkorukat, foglalkozásukat, vallásukat, családládi állapotukat. A romák körében leggyakoribb vezeték- és legkedveltebb keresztnévnek éppúgy kigyűjthetők belőlük, mint az a gyermekek számára vonatkozó felismerés, hogy akkoriban, az összeírt (letelepeült) cigányok között még a 2-3 gyermekes családdal volt az általá-

Források a Békés megyei cigányság történetéhez

Forráskiadványok 24.

nos. A roma házastársak korkülönbsége az asszony javára 1-2 többletévtől a férj javára mérhető 26 évig terjedt. A nemesi évkönyvek évszázadokon át követhetővé tették a „kékvérűek” családfáit. E névjegyzékek most halvány esélyt teremtenek mindazon romáknak, akik megyei gyökerekkel rendelkeznek, s igen csak megdobogtathatja szíveiket egy-egy felfedezett távoli rokon reménye. Elgondolkodtató, hogy vajon a sok azonos foglalkozású embert (az akkor még kis mezővárosnak számító Békéscsabán 1836-ban például 30 kovács, 39 muzsikusz igyekezett megélni) mennyire volt képes eltartani az a közösség, amelyet szolgálni igyekeztek. S vajon mit jelezhetett az egykori hivatalnok azzal, hogy a foglalkozás rovatra, míg 29 főnél azt írta, hogy „muzsikusz”, a 44 éves, csabai születésű *Purtsi János* neve mellé „a jó muzsikusz” megnevezést kanyarította? A 74 éves *Farkas Boldi* – úgy tűnik – a vármegye egyetlen cigány „pecsétcsináló”-ja volt, ám a feljegyzés szerint vénségére így is vagyontalan maradt. A listák egy olyan rovatot is tartalmaznak, amelyekben a felvett személyek viselkedésére és korábbi fenyegettségére vonatkozó információkat rögzítették. A „genetikailag kódolt cigánybűnözés” napjainkban újraledt vádjára csattanás választ jelenthetnek ezek a bejegyzések. A letelepült cigányság elsöprő többsége ezek szerint ugyanis jó viseletű és büntetve sem volt, sőt megbecsült obsitos katonák, invalidus (hadirokkant) hősök, aktív fegyverforgatók („öt éve szolgálók” és a „granatéros regimentnél” állomásozók) is akadnak köztük. Megint csak a listázó hatóság emberének szemével kéne látnunk, hogy rájőjjünk, mi okból írhatta még a 48 éves *Gondi András* – foglalkozására nézve: betyár – neve melletti rovatba is azt, hogy „jó viseletű”, s mint jelent róla az egyéb megjegyzések között szereplő „különben jó lánchúzó” közlés. A 30 éves *Kolompár Sándor* lókereskedővel hét évtized múltán is együttérzünk: egyedül az ő feleségéről, *Pikáról* rögzítették ugyanis azt, hogy „veszekedő asszony”. *Lakatos János Sztojka* nevű felesége „varázsló, házaló”-ként íratott be, mint olyan nősemély, akit nem hitese urával együtt „számtalanszor fenyegettek kóborlásért és csalásokért”. (Vajon gyógyfüves javasasszony volt-e, vagy jó pénzért, alalmazásért rontástevő, rontáslevevő? Ezt már soha nem tudjuk meg.)

A cigány lányok korai férjhez menésének ősi és általános hagyományairól állítottakat is érdemes lenne az ittenieket a más megyékben készült hasonló feljegyzésekkel összevetni. 16, 18, 19 és 23 éves hajadonok is szerepelnek a cigányjegyzékben. Akinek van türelme, a feleségek életkorából a legidősebb gyerme-

kük életéveit kivonni, közelítő átlagot nyerhet arra, hogy akkoriban mikor kötötték be a roma lányok fejét.

A lapozgatás közben olyan iratokkal is találkozunk, amelyek vaskos tanulmányoknál élményszerűbben mutatják meg a cigányokra hulló az előítéletek és hátrányok hálóját.

Nagy felfedezés azzal szembesülni, hogy orosházi cigány kovácsokat a frissen alakult céhből kirekesztő, kenyérüktől megfosztó szaktársi közösség (folyamodvány és válasz, 1820.), a tífusz-járvány megfékezésére utasított, de a rendeletet „nem vagyok én tetűcsősz” felkiáltással megtagadó, még csak a cigánytelep felé se néző orvos (fegyelmi jegyzőkönyv, 1925.) és a jelentésében a – lehetetlen körülmények között élő romák számára indítandó – lakásépítési akció ötletét cinikusan visszautasító („... nem merült fel, mivel nehéz anyagi körülmények között vannak”) aláíró tanácsostkár (1957.), mennyire őrzik egymással a szellemi atyafiságot.

Láthatjuk azt is, hogy a cigányok elkülönített összeczárása a 18. századtól folyamatosan jelen van.

Néhány dokumentumra különösen felhívnom a figyelmet. Tudomásom szerint e könyvben olvasható először – szinte teljes terjedelmében – az 1944. október 20-án történt dobozi cigánykivégzések perében hozott bírósági ítélet.

Az 1957-ben, a munkaügyi tárca által elvégzett felmérés kérdései és a békési településeket irányító tanácsok által megfogalmazott válaszok is először kerülnek napvilágra (együtt olvashatók a kötetben). Nem mindennapi következtetésekre vezetnek ezek is. A levéltári dokumentumok tanúsága szerint ekkoriban következmények nélkül megtehette egy tanácsi vezető, hogy a nagyon súlyos kérdéseket egyszerű tömondatokkal válaszolja meg. Miközben mindenütt a választott testület valamelyik vezetője az aláíró, az egyik helyen tudomásul veszik, hogy egy osztályvezető helyi hivatalnok, egy másikon az általános előadó áll helyt a kézjeggyével a feleletekért.

Voltak települések, ahol az alkalmat kihasználva, nem is annyira burkoltan a cigányok szét- vagy távolabbra telepítését szerették volna elérni, s olyan község is (Vésztő), ahol egyenesen munkatáborok létrehozását kezdeményezték ahova a „csavargókat és családtagjaikat” juttathatnák „huzamosabb időre” (1957!). Eközben akadtak olyan tanácsok is (pl. a problémákat leglelkiiismeretesebben végig gondoló Geszté), ahol az orvosi ellátás jobb megszervezésével, a védőoltásokkal, kétirányú felvilágosítással, a romák politikai életbe (érdekképvis-

letbe) történő bekapcsolásával maguk is igyekeztek tenni. Ugyanakkor a hirtelen támadt lehetőséggel élve, a központi szerveknél a cigányok gazdasági fel-emelését, munkahelyhez és tisztas jövedelemhez juttatását, illetve nagyon kedvezményes házépítésük támogatását szorgalmazták.

Bár a legtöbb helyen gyaníthatóan a hasra ütéses „sacimetria” szülte az anal-fabétizmust firtató kérdésre a választ, ezt tudva is döbbenetes a kép. A felnőttek körében 80-90%-os a fiataloknál 60-70%-os írástudatlansági arányokat jeleztek.

A külön cigány iskolák létrehozását (ma divatos szóval: a szegregációt) – ugyan a megfogalmazásokból érezhetően külön-külön indítékból – ekkor még egységesen visszautasította a helyi közigazgatás.

Néhai **Lakatos Menyhért** színpadi művet és regényt is írt (Akik élni akartak) arról a valóságos drámáról, amelyben a vésztői cigányokkal téglagyárat alapítva, biztosnak tűnő megélhetést találtak, öntudatra ébredtek, majd a megriadt (helyi) hatalom beavatkozása megszüntette az üzemet. Újra tétlenségbe, önméztésbe süppedtetette a roma családokat. Most a cigány téglagyár irataiba is betekintést nyerhetünk. A tervektől, a számításoktól az el- és visszautasításokon át, az engedélyezésig és a felszámolásig tárnak elének dokumentumokat a derék szerkesztők.

Kevés a hely, hogy minden okirat jelentőségére kitérjünk. Számos eseteleírás (panaszos és kérelemlevél), adat, névsor (köztük a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete helyi csoportjainak névjegyzéke) kínálkozik még felfedezésre.

„A cigányság történetét teljesebben akkor ismerhetjük meg, ha a [közigazgatási dokumentumokból körvonalazódó] külső szemlélő által rajzolt képet és a néprajz, a szociológia és más tudományok, illetve a művészet által feltárt önképet egymásra vetítjük” – int bennünket a kötet elején Erdész Ádám.

Aki történelmi igazságra vágyik, annak a legapróbb tényekkel is összhangzó valóságot kell felfedeznie. Megismerni az elérhető tényeket, tényállításokat, és az utóbbiakból kritikusan kiastalni minden ellenőrizhetetlent s hamisat. Helyreállítani, s nem teremteni kell az igazságot! Az igazság ugyanis létező valóság. Kitalálni csak a hazugságokat szokás.

* * *

(Az ismertetett kötet a levéltár címén rendelhető meg.)

Közös hazában! Farkas Flóriánnal beszélget Patonai Adrienne

„Legnagyobb lélekszámú kisebbségünk helyzete közös ügyünk.”

Beke Kata

Őseik hatszáz esztendeje vándoroltak a soknemzetiségű, történelmi Magyarországra, s 1423-ban Zsigmond király vette oltalmába őket – védelevelével. A vándorló, majd lassan letelepülő csoportok évszázadokon át éltek saját normáik szerint, s közben magyar cigányként a többséggel együtt szenvedték meg nemzeti tragédiáinkat. A legváratlanabbul őket érte a rendszerváltozás megrázkódtatása, többségük az elsők között veszítette el megélhetését. 90 százaléuk munkanélküli, családjával vidéken él, kimondhatatlanul nagy nyomorúságban.

Patonai Adrienn a Kairosz Kiadó kiadásában megjelent könyvében **Farkas Flórián** országgyűlési képviselővel, a Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség elnökével beszélget az idáig vezető útról és politikai csalódásairól, és arról, hogy a mára már szociális robbanással fenyegető helyzetből csak egyetlen kiút lehetséges, mégpedig az, hogy bizalommal összefogunk.

– *A Parlament honlapján olvastam, hogy Képviselő úr az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen politológus diplomát szerzett, s jelenleg – mint országgyűlési képviselő – tagja az Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságnak. Hogyan került az országos politikába?*

– A cigánysággal kapcsolatban, a hetvenes évek vége felé kutatómunka folyt a megyénkben is. **Dr. Kollár József**nek hívják azt a csodálatos embert – akkor koordinációs titkár volt –, akinek mint szociál-pszichológusnak, nagyon jó érzéke volt a

témához. Mondhatnám, engem ő fedezett föl. Jártam ugyanis Szolnok megyét, és kerestem a jó fülű fiatalokat. Azokat, akikben megláthatott valamiféle fantáziát.

– *Ez volt az az időszak, a hatvanas évektől a nyolcvanas évek közepéig, amikor ugyan továbbra sem ismerték el kisebbségként a cigányságot, viszont a kötelező iskoláztatás mellett központi elhatározással igyekeztek meggyorsítani a cigányság integrációját. Már egy kis eredmény is látható volt a rendszerváltozás kezdetére, de hatása azóta szinte teljesen elenyészett.*

– Így igaz. Kollár József eljött tehát a mi falunkba is, és ott szóba kerültem. Meg akart ismerni. Később akció-társak lettünk, sorstársak. Arra is odafigyelt, hogy könyveket hozzon. Általa ismertem meg **Lakatos Menyhért** írásait, és az egyik kedvenc írómmá lett. Különösen a Füstös képeket szerettem, mert igaz volt, rólunk írta. S emlékszem, nagyon szerettem még **Tamási Aron** könyveit, például az Ábel a rengetegben-t, a tiszta gon-

dolataival, a természetszeretettel. Nekünk gyermekkoromban nem nagyon volt lehetőségünk könyveket vásárolni. Tudom, szépen hangzana, de az igazság az, hogy nem voltak könyveim. Kölcsön kaptam, könyvtárból vettem ki. Tehát, amikor Józsi megismert, följajánlotta, hogy végezzek el egy féléves tanfolyamot, azután pedig egy kétéves szociális gondozói iskolát, amelyen már egy országosan ismert, komoly szakmai csapat oktatott bennünket. Iskola-rendszerű szociális képzéseket folytattak többfelé az országban. Ezután kerültem be dolgozóként a tanácsi rendszerbe, a szolnoki Városi Tanács Szociálpolitikai Osztályára. Nagyon nagy dolog volt akkor cigányemberként odáig jutni. Ott tanultam meg a pontosságot, a fegyelmet. Munkanaplót vezettem még szombat-vasárnapról is. Nagyon sokat dolgoztam azon, hogy cigány-család-segítő központunk is legyen. Sikerült. A jászberényiek után másodikként az országban, nevesítve, cigánycsalád-gondozó lettem.

Máról holnapra beköltöztem közéjük a telepre a feleségemmel és az apró gyermekeimmel. A feleségem is vállalta, hogy ott éljünk, együtt velük, s közben elkezdhessem a helyzet pontos föl-mérését és megpróbáljak segíteni.

– *Ekkor hány éves volt?*

– Huszonnégy. Élethivatásomnak éreztem a feladatot. Súlyosan hátrányos helyzetben lévő, nyomorban élő emberek közé kerültünk, akik között voltak cigányok és lumpen, nem cigány elemek is. Vagyis a legnehezebben kezelhető réteg. A családgondozás a teljes energiámat igénybe vette, hiszen a rászorultaknak összes gondjával, bajával foglalkoznom kellett. A telepet pár év alatt felszámoltuk. Nagyon nehéz volt. Az ország legprimitívebb lakótelepének számított, elmondhatatlan körülményekkel. Ott senki sem foglalkozott azzal, hogy mi lesz holnap, csak léteztek. Hatvanöt családot költöztettünk el onnan, 284 embert. Végül az új helyszínen kialakított telep mintalakó-teleppé vált az országban, s

rendszeresen bemutatták a Közép- és Kelet-Európából érkezett szakembereknek. Nagy iskola volt és életem eddig legnagyobb műve.

– **Bizonyára maradtak az emlékezetében ottani kedves ismerősök.**

– Tomka nénit szerettem nagyon. Idős cigány asszony volt, nyolcvanéves, és ha meglátogattam, még a hálóingét is mindig meg kellett nézmem, mert bizonyítani akarta, hogy mindig tiszta. Ő volt a kedvencem és az örök minta. A kertjét is csodálatos rendben tartotta, ültetett virágokat, fákat, krumplit meg mindent. S ezzel keményen föladta a leckét a fiataloknak. Szintén nagyon kedveltem a telep lakóbizottsági elnökét is, Kálmán bácsit. Ő irányította a lakótelepi csapatot. Összefogták a gondokat, mindenkire odafigyeltek, segítettek egymásnak.

– **Meddig dolgozott ott?**

– Már a rendszerváltozás után, 1990-ben kerestem föl **Várhegyi Attilát**, az akkori alpolgármestert azzal, hogy alapítanék egy társadalmi szervezetet a cigányok számára, mert más gondolkodású, nem a fővárosra összpön-

tosító cigánypolitikára van szükség, hiszen a cigányság kilencven százaléka vidéken él. S a vidékre koncentráldik a nyomor is, a szegénység is.

– **Megszületett tehát a Lungo Drom gondolata.**

– Igen. Hosszú Út. Ez a jelentése. Amelyet már megtett a cigányság, azt, amelyen most jár, és azt, amely még előtte van. Elindultam tehát az országba. Baráti kapcsolataim révén tudtam, hogy kik azok az emberek, akik egyáltalán segíthetnek az indulásban. S a Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség hivatalosan 1990. október 19-én meg is alakult Tatabányán.

– **Tatabányán?**

– Ott találtunk megfelelő helyet, hogy több busszal összejöjjünk. Szinte pillanatokon belül földuzzadt a szervezet, s az első demokratikus önkormányzati választásokon már indulhatunk is. Így 1994-ben megválasztott Lungo Drom képviselőként jutottam be Szolnok város önkormányzatába, s tagja lettem a szociálpolitikai bizottságnak. Ott

kerültünk munkakapcsolatba **Szalay Ferenc**cel, a mostani fideszes polgármesterrel. S ekkor alakult ki bennem, hogy föl kell térképeznünk a cigánysággal kapcsolatos összes országos feladatot. Nőtt a szervezetünk, s ez is egyre nagyobb felelősséget jelentett. A választáskor már négyszáz településen volt alapszervezetünk, s mintegy százötven településen került saját jogon Lungo Drom-képviselő az önkormányzatba. Ez már komoly lendületet adott a szervezet életének, s engem is sodort magával az országos célok felé.

– **Tehát még elsősorban Szolnok és környékének gondjaival foglalkozott, de már Szolnok központtal elindult az országos cigánypolitikai pályája is.**

– Székhelyünk ma is ott van, s elmondhatom, hogy azóta a Lungo Drom lett a legnagyobb, egyben az ország egészét behálózó cigány civil szervezet. Ma már kitéphetetlen a társadalom szívéből. Több, mint 22 ezer tagunk van, tagszervezeteink száma 897. Azt szoktam mondani, hogy

mostanra szervezetünk felnőtté vált. Igazi politikai közösségnek számítunk, amely együtt tud örülni a sikereknek és kitart egymás mellett a nehézségekben is. Különbséget tudunk tenni a pillanatnyi és a hosszú távú érdekek között. Csak azzal kötünk szövetséget, aki nem csak a szavazatainkra számít, hanem be is fogad bennünket. Felismertük az együttélés törvényszerűségét, mégpedig azt, hogy a többséggel együtt vagyunk felelősek közös magyar sorsunk alakulásáért. S ezek nem csak szavak, hiszen tudjuk, hogy most mindezekelőtt segítségre szorulunk, de mégsem csak kérünk, hanem adni is szeretnénk. Ezért kérjük a lehetőséget a becsületes munkához. A Lungo Drom szakértői által készített átfogó program várja, hogy lépésről lépésre megvalósíthassuk, s egyben fölszámoljuk a ma már robbanással fenyegető helyzetet.

A kötet megrendelhető többek között a Kairosz Kiadó honlapjáról.

www.kairosz.hu.

Mese a Kálvária térről

Este hétre ért a ház bejárata elé, éppen bezárta a családi Opelt, amikor arra lett figyelmes, hogy a kapu előtt az egyik taxivállalat kocsija mellett cifrán káromkodik a vezető. Jó oka volt rá: az egyik kereke gumijából egy fél ácskapocs ágaskodott. A kerékcserét az akadályozta, hogy a csomagtartóban a gázüzemű motor tartálya szerénykedett, a pótkeréknek helye sem akadt. – Mit csináljak? Uram, nem ismer egy gumist a közelben? – kérdezte a vezető. A megszólított egyszerűen válaszolt: – Még ha ismernék sem valószínű, hogy vasárnap este a defektes kerekét várná. – Akkor haza kell mennem a pótkerékért! – festette fel az egyetlen ésszerű megoldást a pórul járt taxis. – És aztán ölbe hozza ide a kereket? – kérdezte a megszólított. – Hát, igazán nem tudom – sóhajtott a taxis. – Nézze, itt a kocsim slusszkulcsa meg a forgalmi, menjen haza a kerékért, hozza el, és cserélje ki! – mondta a megszólított, s a tágra nyílt szemű taxis előtt kinyitotta a kocsiját.

A taxis kiautózott Rákospalotára, majd a pótkerék és a neje társaságában visszaautózott a Kálvária térre. Ez alatt a megszólított közelharcot folytatott a családjával, amely a meghibbanás tüneteit vélték rajta felfedezni, s a mentők, illetve a pszichiátria telefonszámaint kajtatta, majd nagy összegű fogadásokat kötöttek arra, hogy az értékes Opel soha viszont nem látják.

Aztán megjött a taxis, hozta a kereket, hálálkodott, benzinpénzt akart fizetni, s eskü alatt vallotta, hogy ilyen emberrel még életében nem találkozott. – Ne fizessen nekem egy fillért se – hárította el a megszólított –, örülök, hogy megismertem!

A taxis nem fizetett, hanem kereket cserélt. A két férfi búcsúzáskor még névjegyet cserélt, de ez teljesen szokványos dolog egy ilyen szokványos eset után.

Az eset április hatodikán, a Kálvária téren történt. A hiteles tanú: H. I.

**A cikk lapunk munkatársáról, Nyári Gyuláról íródott, akinek jószívét, emberségét sokan meg tapasztalhattuk már.
Paksi Éva főszerkesztő.**

Kiszavaznák a faluból a cigányokat

Népszavazást kezdeményezett Váralján *Ranga János*, hogy megakadályozza a cigánytelep felszámolását. A falu 54 milliót nyert, hogy néhány család elhagyhassa a Péro nevű nyomorúságos telepet. A falu hangulata alapján a népszavazás végeredménye lefutott-nak tűnik: sokan nem akarják a telepi családokat a szomszédjukban látni.

Váralja népszavazásra készül. A referendum kezdeményezői azt akarják megakadályozni, hogy a falu határában lévő, Péro nevű telepről beköltöztessenek néhány családot. A költöztetést az állam fizetné. A nem egészen ezer lelket számláló kis faluban idegesek a cigányok, mert korábban viszonylag jól megvoltak a magyarokkal. Ők is megosztottak, nem fognak egyformán szavazni.

Még a népszavazás sem teljesen biztos, egyelőre az aláírásgyűjtési kezdeményezés van a jegyzőnél, már másodszor. Az első beadványt a múlt héten a jegyző formai hiányosságok miatt visszautasította, azóta újra leadták a papírokat. Ha most sikerült jók kitölteni a beadványt, akkor 150 aláírást kell összeszednie a kezdeményezőnek, és utána ki kell írni a referendumot. Váraljai tapasztalataink szerint nem lesz gond a 150 aláírással.

Természetesen arról nem lehet népszavazást tartani, hogy „beköltözhetnek-e a cigányok?”. Magyarországon hivatalosan még azt sem szabad lajstromozni, hogy ki a cigány, így ennek a kérdésnek nem is volna értelme, a származási alapú megkülönböztetést egyébként is tiltja az alkotmány.

A tolerancia jellemzi

Részlet *Filczinger Ágnes* polgármesteri köszöntőjéből, a falu honlapjáról: „A gyönyörű fekvésű községről az első írásos emlékek 1270-ből valók. A magyar lakosságú falu a XVIII. századtól – a svábság betelepítésétől – több nemzetiségű. Ma békében megfér egymás mellett a többségi magyar, és a kisebbségben élő német és cigány lakosság a második világháború után betelepített felvidéki magyar családokkal. A tolerancia, egymás megismerése és elfogadása jellemzi az itt élőket.” A kérdés így arra vonatkozna, hogy az önkormányzat viszszaad-e a település felszámolási pályázatát. A falu 54 millió forintot nyert a szociális minisztériumtól, ezt szeretnék a kezdeményezők a kincstárnál hagyni.

Az általunk megkérdezett váraljaiak többsége inkább arra szavazna, hogy hagyja veszendőbe a falu a település felszámolására nyert pénzt. „Nem az, hogy lopnak, ebből a szempontból rendes cigányok ezek. Hanem hogy lelaknák a házakat, úgy nézne ki itt minden, mint most kint a telepen.”

A betelepítés ellenzőinek egyik legfontosabb érve, hogy a takaros falu botrányosan rendezetlen lenne a telepi családok beköltözése után. A szomszédok ingat-

lanjai elértéktelenednének, csúnya lenne az összkép. A cigányok eltűznének az ajtókat, eladnák a tetőt, lebontanák a kerítést, és a végén a disznóólban laknának, mert a házat teljesen amortizálnák.

A másik sokat emlegetett kifogás, irigység fakadhat: „Ha nekem spórolnom kellett a házra, hitelt felvennem, eladósodnom, akkor miért kapjon ingyen az, aki nem dolgozik? Jutalomból?”

A faluban élő cigányok között, ha lehet még erősebb a felháborodás emiatt, mint a magyarok között: „Évekig jártam utána, hogy kapjak egy kis hitelt, erre meg a pérosiak megkapják az egészet ingyen? Hát mivel különbek ők nálam? Nekem talán nem elég fekete a bőröm, nem vagyok elég cigány nekik, hogy én is kapjak csak úgy házat?”

Heten egy ágyban

A település felszámolási program már néhány éve létezik, abból indult ki, hogy nagyon sok településen zárt világban, elképesztően nyomorúságos körülmények között élnek a cigányok. A kitörés a telepekről szinte lehetetlen, és a körülmények sem emberhez méltóak.

Váralja Péro nevű telepén egyszobás vályogházak dülednek. Van, ahol a szülők öt gyerekkel élnek egy kicsi

helyiségben, aminek berendezése egyetlen ágyból áll, abban alszanak heten. A telepre két éve bevezették a vizet, de a házakban nincs fürdőszoba. A telep épületeihez nem szabad hozzáépíteni, mert a dombok közé ékeltek kis völgyben nem alkalmas alapozásra a talaj, a falak nagy esők után megrogygyannak, állították az ott élők.

Eladó ház van elég, a lakosság fogyóban van, sok az idős ember, a fiatalok elköltöznének. Több házat is nyugatiak vettek meg, belgák, hollandok és németek, többségük nyaralónak használja. A falusiak egy része attól is tart, hogy a beköltöző cigányok elijesztenék őket, ahogy a Mecsekbe érkező turistákat is.

Maguk újítanak fel a házat

Filczinger Ágnes, a település felszámolást elindító polgármester szerint a gyerekek megmentése a legfontosabb, hogy ők jobb körülmények közül indulva eséllyel törjenek ki a nyomorból. Meg egyébként is, embertelenség fürdőszoba nélküli házakban tartani gyerekeket, ha van lehetőség normális otthonra.

A pályázatból nem tudnák felszámolni az egész Péro-t, ahol több mint százan élnek. 7–8 család kaphatna rendes falusi házat, olyanok, akik-

nél kiskorú gyerekek vannak.

Buzás József, Váralja cigány kisebbségi önkormányzatának vezetője szerint a telepfelszámolást ellenzők nem tudják, hogy a pályázathoz képzés is tartozik: a beköltöző családfeleket kőműves-falazó szakmára tanítanák, és a házaikat részben maguknak kellene felújítaniuk. A nőket háztartási ismeretekre oktatnák. Buzás szerint ezt még el lehetne magyarázni, az irigységgel nehezebb mit kezdeni.

Több falusi szerint a cigányok úgyse dolgoznak, nem tudnák fenntartani a házat, hiába kapnák meg. A Péro lakói azonban azt állítják, hogy onnan is többen rendszeresen dolgoznak, a falubeli cigányok többségéhez hasonlóan a környékbeli erdőbe járnak szekszárdi vállalkozóknak fát vágni. Volt ellenben, aki arra emlékezett a faluban, hogy néhány éve közmunkára vezényelték a pérói férfiakat, de inkább kicsorbították az új kaszákat, csak ne kelljen dolgozni.

Mások arról merengtek, hogy húsz éve a Pérón takarosak voltak a házak, magyarok laktak bennük, de a cigányok nem vigyáztak rájuk. Ráadásul néhány korábban Bonyhádról vagy a Pé-

rőről beköltözött cigány családot portája máris szégyene a falunak.

Régen rend volt

A faluban többen nosztalgiával emlékeztek a Kádár-rendszerre. „Akkoriban ha három napig nem ment az ember dolgozni, jött érte a rendőr, és bevitte kmk-ért (közveszélyes munkakerülés – szerk.). Ma meg, azt mondják, hogy bolond aki nem a f.....-ból él” – utalva arra, hogy sok cigány jövedelmének nagy részét a gyerekek után kapott szociális támogatások adják. Az idősebbek közül volt aki szívesen emlékezett háború előtti időkre is. „Ha jött a csendő, máris mindenki meghúzta magát, félt mindenki a kastolltól.”

A faluban azonban élnek rendezett körülmények között élő cigányok, akik a Pérón nőttek fel, és jól beilleszkedtek. Ők felháborodottan nézik, ahogy az egyébként békés faluban elszabadulnak az indulatok, nő a feszültség. Szerintük embertelenség nem adni esélyt a kitörésre, és a fenntartásokat csak rossz indulatú előítéletek táplálják. „**Ranga János**nak van egy háza Pécsen, és van egy Váralján is. Töltsön csak el egyetlen éjszakát hetedmagával egy beázott egy-

szobás vályogviskóban. Hát miért fáj neki, ha mások egy kicsit jobban élhetnének, nem is kerülne neki ez semmibe.”

Ranga tavaly zöld volt

Ranga János adta be a népszavazási kezdeményezést a jegyzőnek. Háza a falu főutcáján áll, az óvoda mellett. Hétfévente jár csak Váraljára, egyébként Pécsen dolgozik, ott is van egy lakása. Bányamérnök volt, a faluban mindenki ismeri. A rendszerváltás előtt szinte minden család a mára bezárt bányákból élt, Ranga pedig értelmiségi lett, és a volt bányászok jó szívvel emlékeznek vissza a segítőkész, azonban kicsit zárkózott Janira.

Ranga Jánossal nem sikerült beszélünk. A falubeliek szerint a cigányokkal sohasem volt személyes problémája, mindenkivel köszönőviszonyban van, a pérósiakkal is. A telep lakóinak fogalmuk sincs, hogy mi baja lehet velük, értetlenül állnak kezdeményezése előtt.

Sem a polgármester, sem a kisebbségi önkormányzat vezetője nem tudott még beszélni Rangával arról, hogy miért erőlteti a népszavazást. A többi falusi is furcsállja, hogy pont neki

ennyire fontos az ügy, amikor ideje nagy részét nem is tölti a faluban, bár megígézték, hogy szeret intézkedni, a közügyekkel foglalkozni. Tavaly a Zöld Forrás Környezetvédő Egyesület tagjaként tiltakozott egy szomszéd faluban létesítendő bánya ellen, mert a tervezett robbantásoktól féltette Nagymányok és Váralja épületeit. Esetleges politikai ambíciójáról viszont senki sem tud, önkormányzati választáson eddig nem indult.

A Pérón áldatlanok a körülmények, nincs csatorna, csak budi, de Észak-Magyarországon vagy Dél-Bárányában láttunk már sokkal mostohább cigánytelepeket is. A házak környékén néhány számár letelepített látogatásunkkor, az emberek pedig csak lassan bújnak elő, amikor megérkeztünk a kamerával. Az ott élők tulajdonképpen egyetlen család, valamilyen szinten mindenki mindenkinek a rokona. Állítólag az erdőből költöztek be néhány évtizeddel ezelőtt. A vályogviskókban a 60-as évekig a telep melletti régi kőbánya munkásai laktak, az ő helyüket foglalták el. A nők örömeikben sírtak, amikor megtudták, hogy telepfelszámolási támogatást nyert a falu.

Magyari Péter

Illusztráció LD archívum

Sáfár Sándor és Wuscher Anna gyűjtése

Dedej járt Amerikában

– Dedej! Hallottál már Amerikáról?

– Hallani hallottam, de még nem jártam arra felé. Azt beszéltek, hogy ott nincs szegény ember, de én oda nem jutok el soha.

– Miért ne jutnál el Amerikába? Ül a hátamra, én elviszlek.

– Hogyan viszel el, amikor azt mondta valaki, hogy oda csak hajóval lehet eljutni.

– Meg a levegőben. Átrepülök én veled a tenger felett.

– Hogyne, aztán otthagysz, hogy soha többet ne jöhessen haza.

– Dehogyan hagylak ott! Körülnézel, ha nem tetszik a vidék, az emberek, az Amerika, hát visszahozlak.

Dedej mielőtt válaszolt volna, odaszaladt a búcsú-sokhoz. Meghagyta nekik, hogy ne menjenek sehová, mert ő kis időre átrepül Amerikába, de bizonyosan visszajön.

– Akkor menjünk! – szolt a Szarka naccságának és azonnal felpattant a hátára.

A Szarka naccsága kitevítette a szárnyát és már indultak is. Talán már egy hete lebegtek, utaztak a levegőben, amikor Dedej érezte, hogy megmacskásodott keze, lába. Elkezdett mozogni.

– Ne ugrálj, mert leesel! – szolt rá a szarka madár. – Rögtön megérkezünk.

Alig mondta ki a figyelmeztető szavakat a Szarka naccsága, már ereszkedett is le. Elérték a tengerpartot.

– Na. Szállj le! Gyalogolj egy kicsikét! Én követlek.

– Nehogy itt hagyj!

– Eszembe sincs.

Akkor Dedej elindult egy széles nagy úton. Autók

kerülgették, mert ott annyi autó tolakodott az utakon, hogy mifelénk egy évig sem látni annyit. Végre jött egy biciklis ember. Dedej megszólította.

– Adj Isten jó ember! Mondja már meg, hol vagyunk?

– Hol lennénk? Amerikában.

– Ki itt a király?

– Ki volna más mint Pájeko. Igazság szerint a felesége királykodik. Nem hallott rólok?

– Megvallom, nem.

– Akkor maga nem idevalósi.

– Nem. Be lehet menni a királyhoz?

– Az bajos lesz. Keresheti az ember álló nap Pájekot, mégsem találja meg. Csak Futkosónak hívja mindenki, mert elhatározta, addig futkos, amíg elhagyja a nagy hasát. A felesége uralkodik helyette. Persze nem véletlenül. Az úgy történt, hogy egy éjszaka a királynét meglátogatta egy boszorkány. Álmában fejére tett egy kalapot. Ez adja a hatalmát. Ettől kezdve ő parancsol mindenkinek. Az urára meg rájött a futkosás.

– Akkor dilo.

– Dehogyan dilo... Egyébként van egy lánya is.

– Az is futkosó?

– Néha, ha hajtja a szerelem. Ezért is akarja férjhez adni az anyja, de hiába kínálgatja a lányt, nem kell senkinek.

– Csodálkozik? Megvágatja az ember, hogy kihez köti az életét. Futós lányt feleségül venni – ha mindjárt királylány is az illető – nem ajánlatos. Aztán, ha annyira kommandálják, bizonyosan

egyéb baja is van. Sánta? Púpos? A fél szeme ronggyal van kitömve?

– Ugyan, miket hord össze! Igaz, nem beszélhetek a lány szépségéről, mert még soha nem láttam, de ilyeneket mondani azért nem való.

– Hát akkor köszönöm az útbaigazítást. Isten megáldja.

Elváltak. Hívta Dedej a szarka-madarat.

– Szarka naccsága! Menjünk tovább! Ahol ilyen híreket beszélnek a királyról, meg a feleségéről, ott semmi jót nem várhat az ember.

– Kapaszkodj a hátamra! Rögtön indultak.

– Már két napja repültek, amikor megpillantott Dedej egy újabb nagy várost.

– Szálljunk le! – kérte a szarka-madártól Dedej.

Szarka naccsága már ereszkedett is le az erdő szélére, közel a városhoz. Dedej kivergődött az útra. Álldogált egy kis ideig, amikor az úton jött egy ember. Megszólította:

– Naccságos úr! Hol vagyunk most?

– Hol lennénk? Amerikában.

– Bolond világ! Gyalog már elkopott volna a lábam térdig. Amerikából indultunk és maga is azt mondja, hogy ez is Amerika.

– Hát, mit mondjak, ha egyszer az. Egyébként látom, idegen. Mi járatban van?

– Munkát keresek.

– Mihez értesz?

– A vasmunkához.

– Akkor az Isten küldött. Szerencséd van. Látod ott a város közepén azt a kakas-lábon forgó kastélyt?

– Látom.

– Abban a kastélyban lakik Kerko király, akinek van egy táltos lova: Vihar. Ezt a lovat senki nem tudja megpatkolni, mert nem lehet a közelébe menni, ugyanis elől harap, hátul rúg. Kerko király kihirdette hét országban, hét megyében, hogy annak adja a lányát, meg a fele királyságát, aki megpatkolja Vihart, mert sánta lovon csak nem mutatkozhat a király. A hirdetésre jelentkezett is kilencvenkilenc kovácslegény, de a táltos tüzet fűjt, rúgott, harapott, így aztán szegyenkezve, eggyenként elsomfordáltak. Akkor hívatta a király a kisbíró, hogy sürgősen hozza eléje a Holdbéli kovácsot. Ha senki, majd ő megpatkolja Vihart. Jött is sebesen a Holdbéli kovács a király parancsára, de ő sem boldogult a táltos lóval.

– Na, majd én megpatkolom.

– Szerencséd lenne. Kerko király állná a szavát. Rögtön neked adná a lányát meg a fele királyságát. Sőt... Megtoldaná egy szekér arannyal is.

– Én nem pénzért dolgoznék. A fél ország sem kell. Nem vagyok otthonülő. Nekem mindig csak menni, menni kell. Láthatlanba pedig, még malacot sem vennék, nemhogy lányt. Hanem azt megköszönném, ha a király munka előtt meghívna ebédre, mert nagyon megéheztem. Kikötésem csak egyetlenegy lenne. Kerko király ne úgy szalasszon értem, mint egy cselédért szokás, hanem küldöttséget küldjön!

– Lásd kivel van dolgod! Magam megyek a királyhoz és jelentem, hogy itt vagy és vállalom a munkát.

Kerko király megörült a hírek. Rögtön három pejpáripán, aranyköntösbe öltöztetve küldött Dedejét három grófot.

Dedej nem kérte magát. Azonnal indult. Amikor megérkezett, örömmel látta, hogy a nagyteremben az asztal tele van mindenféle finom enni, innivalóval. Kikészítve egy aranytányér és egy arany pohár.

– Eljöttél fiam? Hogy hívnak? – kérdezte a király.

– Dedej.

– Ülj le és falatozz kedvedre, csak azután beszélgetünk a munkáról. Dedej nem kérte magát. Válogatás nélkül evett mindenből. A töltött káposztából kétszer is vett. Amikor befejezte, megköszönte a jó ebédet, majd így szólt:

– Akkor lássuk a lovat! Hol találom Vihart?

Megindult az egész úri társaság az istálló felé. Elöl a király és Dedej. Mögöttük hercegek, grófok.

Amikor megérkeztek, Dedej megállította a kíséretet.

– Ide csak én megyek be. Ti várjatok az udvaron. Ha elkészültem, úgyis jelentkezem.

Mit tehettek az urak? Vártak türelmesen. Dedej belépett az istállóba. Becsukta maga mögött az ajtót és indult Vihar felé.

– Vihar! Galambocskám! Ki jött el hozzád? Hát persze, hogy Dedej. Gyönyörű lovacska vagy. Kár, hogy nem lehetsz az enyém, pedig jobb sorsod lenne, mint a királyi istállóban. Mutasd csak a lábodat! Elkopott a patkód? Ilyen szép ló nem járhat patkó nélkül, mert lesántul.

Vihar nagyra nyitotta a szemét és hallgatta Dedej kedveskedő beszédét. Végül felemelte egyenként a lábait. Megmutatta Dedejnek.

– Várj csak galambocskám! Kicsinosítalak – azzal Dedej levette az istálló faláról a szerszámokat. Meggyújtotta a kis kohóban a tüzet. Fújtatóval segítette a pa-

rázs izzását. Egy pillanat alatt lekapta Vihar lábáról a régi elkopott patkót, a másik pillanatban már fel is verte az újat. Amíg Dedej dolgozott, a közelben két vénasszony úgy viaskodott egymással, mint két veszett kutya. Azért veszekedtek, mert mind-egyikük a maga lányának akarta férjnek megszerezni a jóképű, ügyes cigány legényt. Acsarkodtak, viaskodtak, de egymással nem boldogultak. Végül nem tehettek mást, mint beálltak a bábéskodó emberek közé. Éppen akkor végzett a patkolással Dedej. Kötőféken fogta Vihart és így szólt:

– Gyere galambocskám, hadd csodálja meg a szépségedet ez az úri népség! Kivezette Vihart a bábéskodó urak közé. Valamennyien elámultak Vihar kezességén. – Ja, a lóhoz érteni kell! Beszélgetni vele, szeretgetni, mert érti a szót és érzi a szeretetet.

– Derék legény vagy Dedej – szólt a király. – Állom a szavam. Itt a lányom Babus. Tied. Vele a fele királyságom. Ráadásnak egy szekér aranyat adok. Dedej rá sem nézett a királylányra.

– Nem pályázok a királykisasszonyra. Magam akarom megtalálni a páromat. A fele királyság sem tetszik. Nem akarok napokon keresztül egy helyben unatkozni. A pénzt sem fogadom el. Nem aranyért, hanem szórakozásból dolgoztam.

– Márpedig én fizetség nélkül nem engedlek el. Eddig sem tartoztam senkinek, ezután sem akarok tartozni. Neked adom a Hókát, Vihar testvérét, és csekély ajándék, de emléknék jó lesz ez a három aranydió. Legalább ez bizonyítja, hogy itt jártál nálam.

– Köszönettel elfogadom.

Dedej azonnal zsebetette a három aranydiót és felpattant a Hóka hátára. Büszkén lovagolt végig a városon. Irigylhették tőle a szép lo-

vat. Körülötte röpdösött a szarka-madár.

Hanem, amint a keresztúthoz ért, előtte termett egy lókupec cigány.

– Adj Isten testvér! Hová, hová? Szólitotta meg Dedejt.

– Járok egyet a világban, de hamarosan hazafelé veszem az irányt, mert ez az Amerika nekem sehogy sem tetszik. Mindenképpen lányt akarnak a nyakamba varni, hogy maradásra kényszeríthessenek.

– És hol az a haza, ahová annyira visszakívánczol?

– Hát, hol volna máshol, mint Haragospusztán.

– Hol van Haragospusztá?

– Hol van, hol van... Hát, a tenger másik oldalán.

– Lóháton akarsz átúsztatni a tengeren? – nevetett a lókupec.

– Látod, ez eszembe sem jutott.

– Add el a lovadat! Jó árat fizetek.

– Nincs még itt az ideje.

– A lóeladásnak akkor van itt az ideje, ha megadják az árat. Adok száz pengőt a gebédért.

– Hallod, ne sértegesd a lovamat, mert fölforr az agyvizem! Egyébként... Anynyiért nem adom.

– Ráadásnak adom az új bokszcsizmam.

– Akkor sem adom.

– Ne mondd, hogy huncut a nevem, neked adom az új arany zsebórámat is.

– Hol az óra?

– Itt – húzta elő a kupec a zsebéből a láncon csüngő zsebórát.

– De hiszen ez nem is arany.

– De arany... csak be van vonva niklivel, hogy el ne lopják.

– Az más. Ide a pénzt, a bokszcsizmát és az órát. Viheted a lovat. Hóka a neve.

A lókupec nem mondatta kétszer. Odaadta a kialakított dolgokat, aztán felpattant Hóka hátára és elvágtatott, mielőtt meggondolhatná a vásárt Dedej.

Amint eltűnt a lókupec, Szarka naccsága leszállt Dedej elé az útra és így szólt:

– Gondolom jobb vásárt is csináltál már ennél a lóeladásnál? Úgy látom te még ennél is jobban szereted a fényes tárgyakat. Hanem, ha elszántad magad, mehetünk haza.

Dedej felkapaszkodott Szarka naccsága hátára, és azzal a fogadalommal indult haza, hogy soha többet, még gondolatban sem kívánczik el Amerikába.

Hamar elérkeztek a tengerhez. A tenger felett azonban sokáig tartott az út. Amikor elérkeztek az innenső partra, kérdezi Szarka naccsága:

– Meddig vigyelek?

– A búcsúsokig. Onnan már hazaballagok.

Le is szálltak a búcsúsok mellett. Szarka naccsága elköszönt. Dedej pedig örömmel hallgatta, amint a búcsúsok, azaz a hét kisördög elmondta, hogy amíg ő Amerikában csámborgott, megtalálták a papok barlangba rejtett kincsét. Meg is mutatták rögtön. Ez most már Dedejé lesz, csak ismerje el, hogy ők már nem ördögök, hanem szabad emberek, akik megszenvetkedtek a bűneikért. Ezután már szabadon járhatnak, kelhetnek a világban.

– Persze, hogy szabadok vagytok. Különböző is, ki győzne meg benneteket élelemmel, ruhával.

A hét kisördög egy szempillantás alatt eltűnt.

Akkor kapott észbe Dedej, hogy most már ő mihez kezd a sok kincessel egyedül. Följebb taszította a kalapját, hogy megvakarja a fejét, hanem közben véletlen hozzáért a kalapszalagba tűzött ördögyszörhöz, amit a sánta kisördög adott még Amerikába indulása előtt.

– Mi a baj? – lépett eléje a sánta kisördög.

– Egyedül nem tudom elvinni a sok kincset.

Mesélő: Cséplő János

71 éves, Németfalu, 1968.

– folytatjuk –

Sáfár Sándor sã Wuscher Anna or sztrînsz Dedej o umblát î̃n Amerika

– Dedej! Áj áhuzît má dã Amerika?

– Ám áhuzît má, dá inkã nu ám umblát pC ákulo. Áje szfâtãjescsã, kit ákulo nu áj om szãrák, dá jo ákulo nu oj pucse szã mã duk.

– Dã dã sã nu áj pucse szã fîj î̃n Amerika? Sãgyã pã szpãcsãm, jo csã duk.

– Kum mã dus, kind áje o zîsz sinyivã, kit ákulo csãr pã ãpã pacse szã merã om.

– Sã î̃n livigo. Oj zburã jo ku csinyã pã ãpã márã.

– Dacsã sã, kit szã mã lász ákulo, sã nu pot szã vju ákãszã.

– Dacsã csã lász ákulo. Csã ujc sã dákã nu ãc plãse dã aminy, dã lok, dã Amerika, csã áduk î̃nnãpoj.

Dedej inkã nu szpusz nyimikã kãnti o dát fugã lá aminy dã bulsug. Jor zîsz kit szã nu mergã dã áise î̃nnyikã, dã jãl pã o mikã dobã merzsã î̃n livigo î̃n Amerika, dã ánume vinyã î̃nnãpoj.

– Átunse fuzsiny! – o szfâtãjit lu vrãbijã cîgãnkã szã o pusztã pã szpãcsilje.

Hãripã sz-o lâcit vrãbijã dã cîgãnkã sã mã sã o purnyit. Darã mã sã dã o szãpãmî̃nã kã zburã î̃n livigo, kind Dedej ásã szîmce, kit szã zgîrsescsã pisarilje, mî̃nyilje. O kizdilit szã szã miscsikãszkã.

– Nu csã miskã, dã vij kãgyã zsosz! – zîse vrãbijã cîgãnkã – Ákumã repã ony ázsunszã.

Dãbe o zîsz áztã vrãbijã cîgãnkã mã sã szkubure zsosz. Or ázsunsz álu pî̃mî̃ntu mãrzsî̃nã.

– Dã! Szkuburãcsã zsosz! Ducsã o cãrã pã pisariljec! Mã duk dãpã csinyã.

– Szã nu mã lász áise!

– Nyis î̃n firãm nujã.

Átunse Dedej sz-o purnyit pã o lát, márã kãljã. Kãrurje mirzse lãngã jãl, dã ákulo átitã kãr o fosztã pã kãljã, kit lá noj nyis on án átitã nu vigyãny. Nápu o vinyit on om ku ratã. Dedej j-o szfâtãjit.

– Bunã zuã om bun! Zîm mã mijã hungyã ãs csãny?

– Hungyã ány fi? Î̃n Amerika.

– Sinyi áj áise kirãlu?

– Sinyi ár fi dãkit Pãjeko. Dã ánume mãgã, cîgãnkã-j áj márã. Nu áj áhuzît dã je?

– Ác szpuj, nu.

– Átunse tu nu sãz pã áise.

– Nu. Szlobod szã mã duk î̃n lontru lá kirãl?

– Áztã gî̃nd o fi. Poc kutã tatã zî pã Pãjeko, dã nu vij áflã. Csãr ásã csãmã sinyi gogyi, kit Futkosó, dã áje o lat î̃n kãp, kit átitã o dã dã fugã pî̃nã nu o lãszã pã inyimã márã. Cîgãnkã-j áj pî̃nã átunse há mãj márã. Dã áztã nu áj csãr ásã. O szãrã o vinyit lá kirãlicã o buszorkã. Kî̃nd î̃nviszã, o pusztã pã kãpuj on kãmãnãk. Dã áztã árã pucserã. Dã átunse je purunsulescsã lá toc. Pã bãrbãtuj mãgã o vinyit fugã há mãrã.

– Átunse bulî̃nd áj.

– Dacsã áj bulî̃nd.. Dãbã árã sã o fãtã.

– Sã je áj dã fugã?

– Kî̃nd sã kî̃nd, csãr kî̃nd o mî̃nã plãkãlã. Pãntu áztã árã dãgî̃nd mumãszã szã gyejã dã cîgãnkã, dã jãbã ár dã, nu trãbujã lu nyime.

– Csã î̃nmî̃r tu pã áztã? Bãnyã ãs katã om, kit lá sinyã lãgã kusztus. Fãtã kãrã dã dã fugã nu áj bun dã cîgãnkã – nyis átunse dákã je áj fãtã lu kirãl – nu áj bunã. Sã dákã ásã ro árã dãgî̃nd szã-o gyejã, átunse sã ált bãj

árã. Scsopãkã? Opãkã? On ocs dã î̃n rangyî̃nã árã?

– Nu fã, sã szfâtãjescs! Dãnu nu scsu szã szfâtãjescs dã áje, kit sãfel mî̃ndrã áj, dã inkã nu ám vãzuta, dã áfelã szfâtãjãlã nyis átunse nu trãbujã.

– Átunse mulcuvãszk, dã mãj ázsutãt. Dimizo ku csinyã

Or mersz. Csimã Dedej pã vrãbijã.

– Vrãbijã cîgãnkã! Hãjc mirzsãny! Hungyã áfelã zîsã dã kirãl sã dã cîgãnkãj, ákulo nyimik bun nu pacse szã fîjã.

– Pukãcsã pã szpãcsiljem! Nyã purnyiny.

Mã dã dãã zîljã kã zburã, kind Dedej o vãzut jãrã on szãt mãrã.

– Szkuburãny zsosz! – sire dãlã vrãbijã Dedej.

Vrãbijã cîgãnkã mã sã szkuburã zsosz lãngã pãdurã, nu dã pãrcsã dã szãt mãrã. Dedej o mersz áfãrã pã kãljã. O szãtã o cãrã, pî̃nã nu o vinyit pã kãljã on om. J-o szfâtãjit:

– Dummuljã mãrã! Hungyã ãs csãny áku?

– Hungyã ány fi? Î̃n Amerika.

– Bulî̃nd lume-cãrã! Dákã pã pisarã ás fi mersz, mã nu ás áve pisarã pî̃nã lá zsinuc. Dã î̃n Amerika ány purnyit, sã áku zîs, kit î̃n Amerika ãs csãny.

– Dã sã szã zîk, dákã áje áj. Dã jo vãd, dã sztiin jãscs áise. Sã áj dãgî̃nd?

– Lukru ãm kot.

– Lá sãfel lukru prisãp?

– Lá lukru dã ferã.

– Átunse dimizo cs-o mî̃nãtã áise. Nurok áj. Vãz ákulo î̃n szãt mãrã hustãlu mãrã?

– Vãd.

– Ákulo î̃n hustãlu álã sãgyã Kerko kirãl, sinyã árã on kãl, ásã ãl csãmã: Vihar. Pã kãlu áztã nyime nu scsijã szã pujã pã pisarilje ferã, dã nu pacse szã mergã lãngã jãl, dã dã î̃nncsã muskã, dã î̃nnãpoj mãgã rugujescsã. Kerko kirãl o zbirãt áfãrã î̃n sãpcsã lumã, kit sinyã o punyã ferã pã pisarilje lu kãlus, pã Vihar, lu álã o dã fãtãs sã zsumãtãcsã dã î̃n kirãlsãg, dã dãnu nu pacse pã scsopãkã kãl szã sãdã kirãlu. Pã áztã csimãlã sã o vinyit naãzãs sã naã cîgãn kãrã lukrã ku ferã, dã kãlu fok szuflã, muskã, rugujã, ásã ku rusî̃nyã toc or mersz pã kãljã. Átunse áje o gãngyit kirãlu, kit szã vijã repã dã î̃n lunã sinyã lukrã ku ferã. Dákã ált nu, átunse jãl o punyã ferã pã pisarilje lu kãlu. Sã o vinyit farcsã repã omu dã î̃n lunã, kãrã lukrã ku ferã, dã nyis jãl nu o putut szã pujã ferã pã kãlu.

– Átunse jo oj punyã ferã pã pisarilje.

– Nurok áj áve. Kerko kirãl ãs cî̃nyã vorbã. Bãs cãr dã fãtãs sã zsumãtãcsã dã î̃n kirãlsãguj. Dãmãj.. Cãr dã mãj on kãr dã aar.

– Jo nu pãntu bãny ás lukrã. Nyis zsumãtãcsã lume nu m-ãr trãbujã. Nu pot szã sãd ákãszã. Mijã tot áje trãbujã kit szã mã duk, dã mã duk. Sã ásã kit nu vãd, nyis pork nu ás la, nu mãgã fãtã. Dã áje ás mulcuvã, dákã kirãlu mã ár csimã pã dãmnyãzã szã mãnî̃nk, dã ro famã ám. Csãr áje zîk mãj, kit Kerko kirãl nu ásã mã csãmã csãr, dã szã mã pitresã, dã mã dukã lá jãl!

– Szã vãz sinyã misz jo! Jo oj merzsã lá kirãl szã-j zîk, kit áise jãscs sã fãs lukru.

Ketko királu ro bukurosz o foszt. Repé o mánát pã tri grofurj în kãmásã dã în aar pã kãlãré dãpã Dedej.

Dedej nu sã sire. Mã sã mirzse. Kînd o ázsunsz, ku bukuriye vigye, kit în há mãy márë szobã pã mászã ku sigogye bunyemé dã mîn-karé o foszt pljin, sã buturã o foszt. O foszt pusz áfãrã on tájr dã în aar sã on kristár dã în aar.

– Áj vinyit fisorumnyo? Kum csé csãmã – întribã királu.

– Dedej.

– Sã zsosz sã mãnînkã kit áj dãgînd, dã pã áje ony szfãtãji dã lukru. Dedej nu sã sire, kum vinye ásã mîn-kã dã în sigogye. Dã în kurécs sã în daã rîndurj o mãn-kãt. Kînd o szfãrsît o mulcuvit mîn-kãre bunã, sã ásã o szfãtãjit:

– Átunse sã vãd pã kál! Hungyé aj Vihar?

– Or purnyit toc pã lá kosi-nã. În nencsë kirãliu sã Dedej. Dãpã jé héj márë aminy.

Kînd or ázsunsz, Dedej o sztãtã pã jé.

– Áise csár jo oj merzsé în lontru. Voj scsiptãc pã hud-vár. Dãkã oj szfãrsî sãsã voj szfãtãji.

Sé or putut sã fãkã domny-i? Or scsiptãt. Dedej o pãsît în kosinã. O pusz usã dã pã jãl sã sz-o purnyit pãlã Vihar.

– Vihar! Purumbumnyo! Sinyé o vinyit lá csinyé? Ásã dã kã Dedej. Farcse mîndru kál jéscs. Pãkãt kã nu jéscs ámnnyo, mágã mãy bénýé kuszt áj áve kum lá királ. Árátãm numã pisariljec! Nu cij bun ferilje? Áfelã mîndru kál nu pacsé sã umbljé fãrdã feré, kã o scsopikã.

Vihar pã márë o dãscsisz ocslje, sã bãgã szãmã lá szfãturj lu Dedej. Dãpã áje o rãgyikãt szusz pisarilje, ljé árátã lu Dedej.

– Scsãptã numã purumbumnyo! Csé fãk pã mîndru – ku áztã Dedej o lat zsosz dãpã fãlu lu kosinã sigogye sé jo trãujit. O fãkut fok. Ku

szuflálã fãse zsár sã árgã. Pã o pik dobã o lata zsosz dã pã Vihar pisarilje pã ro feré sã o pusz szusz pã buny. Pinã Dedej o lukrát dãlã jãl nu dã párçsé daã cigãnkã bãtîrnã ásã sã luptã, kum kinyilje or szuktuljit. Dãje sã luptã kã kicsis duins áje or ávut dãgînd kit álij fãtã sã kãpãtã pã fisoru áztã dã bã-jãs mîndru. Mult sã luptã, sã bãcse, dã nu birije ku unãpãlt. Ásã nu or putut ált sã fãkã or sztãt lãngã aminyi sinyi sã ujtã ákulo. Bãs átunse o szfãrsît ku lukru Dedej. Ku szfãrã ápu-kã pã Vihar sã áje o zîsz:

– Hãjdé purumbumnyo, lá sã csé vãdã aminyi es-cse! O dusza áfãrã pã kálu pã hudvár sã ãl vãdã. Toc csár sã înmirã sé putuljit áj. – Dãnu lá kál trãbujé sã prisepé om! Trãbujé szfã-tãjit lá jãl, sã plãkã kã pri-sepé szfãtu sã szîmcã dãkã ãl plásé.

– Bun kupil jéscs Dedej – zîse királu. Szfãtum ãm cu. Áise mij fãtã Babus. Áto áj. Du zsumãtãcsé kirãlsugum. Ác da mãy on kár dã aar. Dedej nyis nu sz-o ujtãt pã fãtã dã kirãlicã.

– Nu ãm trãbujé fãtã dã királ. Jo ãm dãgînd sã áflu pã urtãkãm. Nyis zsumãtãcsé dã kirãlságuc nu ãm plásé. Nu ãm dãgînd tatã zî sã sãd în lok. Nyis bãnyi nu ápu-k. Nu pãntru aar, csár dã în vojé ãm lukrát.

– Mágã jo nu csé lász ásã, kit sã nu csé plãcsész-k. Inkã nu ãm ávut dáturijé lá nyime, nyis áku nu ãm dãgînd sã fíjé. Cijé ãc da pã Hóka sinyé frãcse áj lu Vihar, ãc da mãy sã nu nyé mujc tri nukã dã în aar. Dã în áztã or scsi kã áise áj umblãt lá minyé.

– Mulcuvész-k. Dedej o pusz în zsãb pã tri nus dã în aar, sã sz-o pusz în kãlãré lu Hóka. Ku bizijit mirzse or foszt pã jãl pãntru kál. Vrábijé cigãnkã zburã pãsc-sé jãl.

Dã kum o ázsunsz lá kruse dã kãljé, ákulo áj re on bãjãs kãré káj vingyé sã je.

– Fíj ku dimizó frãcsé! Hungyé, hungyé? Jo szfãtã-jit lu Dedej.

– Umblu unã în lume-cãrã, dã repé mã duk mã pã ákã-szã, kã nyis kum nu ãm plã-sé dã Amerika. Ákãr kum dã fãtã árë dãgînd sã-m pujé pã káp, kit sã rîmíj.

– Sã hungyé aj ákãszã, hungyé ásã zsînd áj sã mérzs innãpoj?

– Hungyé ár fi pã ált lok, kit Haragospusztã.

– Hungyé aj Haragospusztã?

– Hungyé aj, hungyé aj... Dã lu ápi márë pã hájlãntã párçsé.

– În kãlãré aj dãgînd sã mérzs în ápã márë – rîgye bãjãsu.

– Véz áztã nyis nu m-o vinyit în firé.

– Vingyé káluc. Bun bãny ás dã pãntru jãl.

– Inkã nu o ázsunsz dobã áje.

– Átunse trãbujé sã vingyé om kálu, dãkã plãcsescsé bénýé pãntru jãl. Da o szutã dã pingo pãntru kálu áztã.

– Na áhuz, kum szfãtã-jéscs tu, ãm fãs sudã! Dãbã..pãntu átitã nu ãl da.

– Dã mãy ãc da sizmãm no.

– Nyis átunse nu da.

– Sã nu zîs ro pã minyé, ãc da sã sãszum dã zsãb, dã aar.

– Hungyé aj sãszu?

– Áise – tîrje áfãrã dã în zsãbus pã sãszu ku lãnc.

– Dã áztã nyis nu áj dã în aar.

– Dacs-kã nu aar áj..numã ãm ficscita ku nikli, sã nu o furã dãlã minyé nyime.

– Áje ált áj. Áise bãnyi, sizmã sã sãszu. Poc sã dus kálu. Hóka áj numilje.

– Bãjãsu ásã o fãkut. J-o dát sé o sirut sã sz-o pusz pã szpãcsilje lu Hóka sã o fuzsit, sã nu sã patã sã sã gãngyescsë Dedej.

Kum o fuzsit bãjãsu, vrãbijé cigãnkã sz-o szkuburãt

pã kãljé lãngã Dedej sã o zîsz:

– Gãngyész-kã áj fãkut mã sã mãy bun tîrg kum sã áku ku kálu áztã. Ásã vãd cij voje dã áfelã sé szturlujescsë. Dãkã áj dãgînd pucsény sã purnyiny ákãszã.

– Dedej o sãzut szusz pã szpãcsilje lu vrãbijé cigãnkã sã áje o zîsz dã în gînd pã kãljé ákãszã, kit mãy mult nu árë dãgînd sã mergã în Amerika.

Repé or ázsunsz pã ápã há márë. Dã áise mult dobã or zburãt. Kînd or ázsunsz lá párçsé, átunse întribã vrãbijé cigãnkã:

– Pinã hungyé csé duk?

– Pinã lá bulsug, dã ákulo mã oj ázsunszë ákãszã.

Sã sz-or szlubuzît zsosz lá bulsug. Vrábijé cigãnkã o mérzs pã kãljés. Dedej mágã ku fãlusije o áhuzît, kit jãl o umblãt în Amerika dã în bulsug sãpcse drák o áflãta kincsurje álu popi. Sã j-or árátã-tã repé. Áztã mã álu Dedej o fi, numã áje trãbujé sã zikã, kã mã nu ãsz drãs, szlobod om ãsz sinyé or csinijit pãntru pãkãtus. Dãpã áztã mã szlubod ãsz, ásã pacsé sã umljé în lume-cãrã.

– Dãbã, kã szluboz ãs cséc. Sinyé ár pucse sã vã gyejé átitã mãn-kãré, átitã caljé.

Drãsi mis mã nyis nu or foszt ákulo.

Átunse o kãptãlit lá kãpus Dedej, kit sé o fãsé ku escse mulc szîngur. O punsz mãy szusz kãmãnãkus, kit sã szkãrpinyé kãpus, dã átunse kum kum nu o ázsunsz lá pãr dã drák pã kãré scsopãku drák j-o dát kind o purnyit în Amerika.

– Sé áj bãju? – o pãsît lãngã jãl drãku scsopãk.

– Szîngur nu pot sã duk kincsurj mulc.

**O puvãsztãt:
Csépló János 71 ej,
Németfalu, 1968**

Fordította: Varga Ilona

– folytatjuk –

Tanuljunk cigányul!

Új rovatunkban azoknak szeretnénk kedvezni, akik még nem tudnak, de szeretnének megtanulni cigányul. Terveink szerint a sorozat végére alapfokon elsajátítható lesz a nyelv. Észrevételeiket, javaslatokat Szerkesztőségünk címére várjuk.

O programo

- *Phrala, av manca ando klubo adyes ratyine!*
- *Mishto-j, ba so keras kothe?*
- *Ame maladyuvas mure amalenca, thaj maj lenca khe-las.*
- *Kon aven kothe?*
- *Avel o Totoj thaj leski piramnyi, e Nyica. Avel inke e Mari thaj lako rom, o Pali.*
- *Ando klubo zhanav te xav ratyako xaben?*
- *Ova, kothe zurales lashes kiraven.*
- *So kiraven ando klubo?*
- *Kade zhanav, hoj kiraven pherdo shax, paprikashi xumerosa thaj peken vi mas.*
- *Akanak avel ande muri godyi, hoj adyes ratyine chi zhanav te zhav ando klubo tumenca, ke zhav ando mozivo le Peterosa.*
- *Na zha Peterosa ando mozivo, av amenca majfeder ando klubo!*
- *Te na zhav lesa? So te phenav, sostar chi zhav?*
- *Phen o chachipe! Sostar chi pushes kathar o Peter, najles voja t'avel amenca ando klubo?*
- *Chachipe situ. Me kade gindyisarav, siles voja t'avel amenca adyes ratyine ando klubo te khelel. Vi voj zurales kamel te khelel.*
- *Haj sar si tyo phral? Sastyol aba? Me kade zhanav, hoj nasvalo-j.*
- *Ova, aba sastyol lesko vast. Voj phagerdas pesko vast pel futbalosko meccho.*
- *Mishto-j. Atunchi maj maladyuvas ratyine ando klubo. Zha Devlesa!*
- *Zha Devlesa vi tu, phrala!*

A program

- *Testvér, gyere velem a klubba ma este!*
- *Jól van, de mit csinálunk ott?*
- *Mi találkozunk a barátainkkal, és majd velük táncolunk.*
- *Ki jönnek oda?*
- *Jön Totoj és a menyasszonya Nyica. Jön még Mari és a férje, a Pali.*
- *A klubban tudok vacsorázni?*
- *Igen, ott nagyon jól főznek.*
- *Mit főznek a klubban?*
- *Úgy tudom, hogy főznek töltött káposztát, pörköltet tésztával, és sütnék húst is.*
- *Most jut az eszembe, hogy ma este nem tudok menni a klubba veletek, mert megyek a moziba Péterrel.*
- *Ne menj Péterrel a moziba, gyere velünk inkább a klubba!*
- *Ne menjek vele? Mit mondjak, miért nem megyek?*
- *Mond az igazat! Miért nem kérdezed meg Pétertől, nincs kedve jönni velünk a klubba?*
- *Igazad van. Én úgy gondolom van kedve velünk jönni ma este a klubba táncolni.*
- *És hogy van a testvéred? Gyógyul már? Én úgy tudom, hogy beteg.*
- *Igen, már gyógyul a keze. Ő eltörte a kezét a futball-meccsen.*
- *Jól van. Akkor majd találkozunk este a klubban. Menj Istennel!*
- *Menj Istennel te is, testvér!*

Szavak:

khelel – táncol
ratyako xaben xal – vacsorázik

lashes – jól
pherdo shax – töltött káposzta

paprikashi (hn) – pörkölt

xumer (hn) – tészta

godyi (nn) – ész

mozivo (hn) – mozi

majfeder – inkább

phenel – mond

chachipe (hn) – igazság

kathar – -tól, -től

pushel – kérdez
voja (nn) – kedv

gindyisarel – gondol

sastyol – gyógyul

sasto, -i, -e –

egészséges

nasvalo, -i, -e – beteg

vast (hn) – kéz

phagerdas – eltörte

pesko, -i, -e – sajátja

(E/3)

futbalosko meccho – foci

meccs

maj – majd

na – ne

35. Rövid felszólító mód

Cigány nyelvben valójában kétféle felszólító mód létezik. A „te”-vel használt felszólító módot minden számban és minden személyben tudjuk használni. Leggyakrabban viszont nem felszólításra, hanem a főnévi igenév kifejezésére, illetve önmagunknak feltett kérdésre használjuk. **Pl.: Menjek? Te zhav?**

Amikor konkrétan felszólítunk valakit valamire, és ez miután a cigány nyelvben nincs magázódás ez egyes és többes szám második személyben szokott történni, akkor a rövid felszólítást használjuk. Csak ebben a két számban és személyben létezik a rövid felszólítás. Egyes számban az igető a felszólító mód jele. **Pl.: Av! Gyere! (Jöjj!), Ker! Csináld!** Többes számban pedig az ige eredeti alakja, csak a végén felkiáltó jel van. **Pl.: Aven! Gyertek! Keren! Csináljátok!**

Az egy szótagú igéknél egyes számban a magánhangzót is mondjuk. **Pl.: Zha! Menj! De! Adj! Xa! Egyél!**

Tehát minden igenek van hosszú és rövid felszólító módja, de a rövid csak egyes és többes szám második személyben létezik.

<u>hosszú</u>	Pl.:	<u>rövid</u>
te khelav		–
te kheles		khel!
te khelel		–
te khelas		–
te khelen		khelen!
te khelen		–

36. Tiltás

A felszólító mód ellentettje a tiltás. A tiltást a *na* szócskával fejezzük ki. A rövid felszólításnál közvetlenül az ige elé kell kitenni. **Pl.: Na av manca! Ne gyere velem! Na zhan ando klubo! Ne menjetek a klubba!**

A hosszú felszólításnál a *te* és az ige közé tesszük. **Pl.: Te na zhav khere? Ne menjek haza? Adyes te na keras butyi? Ma ne dolgozzunk?**

37. -ol végű igék képzése

Az -ol végű igék általában szenvedő igék. Ez azt jelenti, hogy olyan cselekvést jelentenek, amit a cselekvőjük nem mindig önszántából tesz, illetve nem képes a dolog jellegéből adódóan dönteni benne. (Pl.: Nő a fű. A fű nem tudja „akarni” a saját növekedését.) Általában a melléknévekből képezzük a szenvedő igéket. Beteg-betegszik. Zöld-zöldül. Erős-erősödik. Magyarul nem mindig azonos alakú a melléknév és a belőle képződött szenvedő ige. **Pl.: nagy-nő (ritkán nagyobbodik), egészséges-gyógyul (nem pedig egészségesedik)** stb.

Cigány nyelven mindig a melléknévből képezzük a szenvedő igét. **Baro-barol, sasto-sastyol, nasvalo-nasvalyol, lolo-lolyol** stb. Ha a melléknév utolsó mássalhangzója l, n, d vagy t, akkor ott meglágyul egy y betűvel az ige.

38. Megszólító eset

Ezt az esetet magyar nyelvre nem igazán lehet lefordítani, mivel a magyar nyelvben nem igazából használatos. A cigány nyelvben viszont gyakran használják. Főneveket tudunk „megszólítani” vele. **Pl.: Phrala! Testvér! (Testvérem!), Phenya! Húg! (Húgom!), Shave! Fiú! (Fiam!)**

Egyes számban a megszólító eset jele a főnév többes száma és a végén egy felkiáltó jel. Többes számban viszont egységesen *-ale* végződést használunk. **Pl.: Shavale! Fiúk! Romale! Cigányok! Phralale! Testvérek! (Testvéreim!)**

Gyakorlatok:

1. Fordítsuk cigány nyelvre a következő mondatokat!

Gyertek velem táncolni ma este a klubba! Ne menjetek szombaton moziba! Miért menjek haza? Kivel találkozunk a mozi előtt? Nem akarsz te is velünk jönni? Miért ne dolgozzak vasárnap? Kivel akarsz jönni péntek este?

2. Képezzünk -ol végű igéket az alábbi melléknévekből:

kalo, parno, shukar, kuch, baro, zuralo, nasvalo, ucho, sasto, phuro, godyaver, terno, cino, lasho

(Részlet Géczy József „Shukar romani shib” című jegyzetéből)

**MINISZTERELNÖKI HIVATAL
KISEBBSÉG- ÉS NEMZETPOLITIKÁÉRT FELELŐS SZAKÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK****PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA**
a 2008. évi központi költségvetésben szereplő**„KISEBBSÉGI KOORDINÁCIÓS ÉS INTERVENCIÓS KERET”**
igénybevételére

A Miniszterelnöki Hivatal Kisebbség- és Nemzetpolitikáért Felelős Szakállamtitkársága pályázatot hirdet a Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. törvény (a továbbiakban: költségvetési törvény) 1. sz. mellékletének a X. Miniszterelnökség fejezet (a továbbiakban: Miniszterelnökség) fejezeti kezelésű előirányzatai közül a 9. cím Fejezeti kezelésű előirányzatok 2. alcím Célelőirányzatokon belül a „Kisebbségi koordinációs és intervenciók keret” (a továbbiakban: Előirányzat) 26. jogcímcsoport soron előirányzott keret 2008. évi felhasználására.

Az Előirányzat felhasználása során az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvényben, az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendeletben, valamint a Miniszterelnökség fejezetnél a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, valamint a határon túli magyarok támogatásával kapcsolatos fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának szabályairól szóló 1/2008. (V. 8.) számú MeHVM rendeletben foglaltak szerint kell eljárni.

I. A TÁMOGATÁS CÉLJA

Az Előirányzat elsősorban a kisebbségi nonprofit szervezetek, intézmények, kisebbségi önkormányzatok önhibán kívüli működési zavarainak elhárítására használható fel. Különösen indokolt esetekben támogatás nyújtható az Előirányzat terhére kisebbségpolitikai szempontból kiemelten fontos rendezvények, projektek (továbbiakban: rendezvények) más forrásból nem finanszírozható eseti rész támogatására.

II. PÁLYÁZÓK KÖRE

Pályázatot nyújthatnak be magyarországi

- kisebbségi oktatási, kulturális és tudományos intézmények,
- kisebbségi önkormányzatok,
- kisebbségi társadalmi szervezetek (kivéve: biztosító egyesületek, pártok, munkáltatói/munkavállalói érdekképviselői szervek),
- kisebbségi feladatokat ellátó (helyi) önkormányzatok, intézmények, alapítványok, közalapítványok, polgári jogi társaságok, közkereseti társaságok, közhasznú társaságok, nonprofit gazdasági társaságok és egyházi szervezetek.

Az előirányzathoz a pályázó egynél több pályázati programja csak kivételes esetben részesülhet támogatásban.

III. A TÁMOGATÁS FORMÁJA

A támogatás vissza nem térítendő, bruttó támogatást jelent, melyből általános forgalmi adó nem igényelhető vissza. (Amennyiben tehát a nyertes pályázó ÁFA levonási joggal rendelkezik, a támogatás felhasználásáról nettó módon kell elszámolnia.)

A támogatás folyósítására utófinanszírozás formájában, a nyertes pályázó által benyújtott és a Miniszterelnöki Hivatal illetékes főosztályai által ellenőrzött és elfogadott elszámolások alapján, kizárólag pénzügyi intézménynél nyitott számlára, banki átutalással kerül sor.

Támogatási előleg, illetve a támogatás egy összegben történő folyósítására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az utólagos vagy teljesítményarányos finanszírozás a támogatási cél megvalósítását nem teszi lehetővé. Támogatási előleg, valamint a támogatás egy összegben történő folyósítása iránti kérelmet részletes indoklással ellátva csatolni kell a pályázati kérelemhez.

A pályázatban igényelhető támogatási összeg felső határa nincs korlátozva, ugyanakkor a döntéshozó a támogatást a kértnél alacsonyabb összegben is megállapíthatja.

IV. A PÁLYÁZAT BENYÚJTÁSÁNAK MÓDJA, HELYE ÉS HATÁRIDEJE

A pályázat kizárólag a kiadott pályázati adatlapon nyújtható be. Az adatlap sem tartalmában, sem formájában nem változtatható. A pályázati dokumentációt a pályázati kiírásban közölteknek megfelelően hiánytalanul, azaz a pályázati adatlap minden kérdésére választ adva és a kötelező mellékletek csatolásával kell benyújtani.

A pályázat benyújtására az előirányzat kimerüléséig, de legkésőbb **2008. november 15-ig** van lehetőség.

A pályázatot egy eredeti példányban kell eljuttatni az alábbi címre: Miniszterelnöki Hivatal 1357 Budapest, Pf. 2.

A pályázati adatlaphoz csatolni kell:

1. A pályázó tevékenysége (maximum egy gépelt oldal);
2. A működéshez vagy a rendezvény lebonyolításához szükséges teljes költségvetés;
3. Az igényelt támogatási összeg pontos részletezése, külön feltüntetve az általános forgalmi adó összegét;
4. Az igényelt támogatási összeghez igazodó árajánlatok és/vagy a pályázó költségeit igazoló egyéb dokumentumok;
Eredeti, 60 napnál nem régebbi a pályázó jogi helyzetét igazoló dokumentum. (igazolás a bírósági/hatósági nyilvántartásba vételről); Figyelem: települési és területi kisebbségi önkormányzatra ez a pont nem vonatkozik!
A pályázó létesítő okiratáról/alapszabályáról/szervezeti és működési szabályzatáról készített egyszerű másolat;
Közjegyző által kiállított, hitelesített aláírási címpéldány (bankszámlaszám feletti rendelkezési jogról szóló aláírási címpéldányt nem fogadjuk el);
A pályázó nemleges köztartozásokról szóló nyilatkozata*; e nyilatkozat hiányában a pályázónak csatolni kell az illetékes adóhatóságoktól (APEH, VPOP, önkormányzati adóhatóság) származó, 30 napnál nem régebbi igazolásokat arról, hogy a pályázó köztartozással nem rendelkezik;
5. A pályázó bankszámláit vezető hitelintézet(ek) eredeti, 30 napnál nem régebbi igazolása a pályázó bankszámláinak vezetéséről;
A pályázati felhívás részeként a „Kisebbségi és koordinációs és intervenciók keret” igénybevételéhez – a pályázat kiírója által – rendelkezésre bocsátott, cégszerűen aláírt nyilatkozatok (2 db);
6. A pályázati kérelem előterjesztését megalapozó szervezeti döntés/határozat hiteles másolata;

7. A pályázó 2007. évi tevékenységéről szóló elfogadott pénzügyi és szakmai beszámoló;
8. A pályázó 2008. évi költségvetése és tervezett programjai;
9. Amennyiben a tervezett beruházások kivitelezéséhez hatósági engedély(ek) szükséges(ek), a pályázathoz csatolni kell a szakhatóságok által kiállított jogerős dokumentumokat.

V. A PÁLYÁZAT ÉRVÉNYESSÉGE

Valamennyi, a megjelölt címre beérkező pályázat iktatásra kerül (az iktatási szám egyben a pályázat azonosító jele). A beérkezést követően a pályázat érvényességének vizsgálatára kerül sor az alábbi szempontok szerint:

- a. a pályázat benyújtására való jogosultság,
- b. hiánytalanul kitöltött és aláírt adatlap,
- c. megfelelő formában, módon és példányszámban csatolt kötelező mellékletek,
- d. a pályázó közpénzekből nyert támogatásaival való szabályszerű elszámolás,
- e. köztartozás fennállásának vizsgálata.

A pályázat érvénytelen, ha

- a. nem felel meg a pályázati felhívásban meghatározott formai és/vagy tartalmi követelményeknek, és hiánypótlásnak nincs helye, vagy a hiánypótlásra megállapított határidő eredménytelenül telt el;
- b. a pályázat határidőn túl érkezett, vagy az adatlap alapján a pályázó szervezet nem azonosítható egyértelműen;
- c. a pályázó nem a felhívásban közzétett célokra nyújtotta be pályázatát;
- d. a pályázó a pályázatában meghatározott cél megvalósításához szükséges teljes összegű támogatásban részesült más forrásból;
- e. a pályázó az államháztartás bármely alrendszeréből a pályázati felhívást megelőző két éven belül támogatásban részesült és a kapott támogatással maradéktalanul, határidőre nem számolt el;
- f. a pályázót korábban – meghatározott időre – kizárták a támogatási rendszerből és a kizárás időtartama még nem telt el.

VI. A HIÁNPÓTLÁS MÓDJA

A pályázat hiányossága esetén a pályázat beérkezését követő nyolc munkanapon belül –15 napos határidő tűzésével – a pályázó felszólítást kap a hiányzó dokumentumok pótlására. A határidő egy alkalommal, a pályázó írásban benyújtott indokolt kérelmére 15 nappal meghosszabbítható.

Amennyiben a pályázó nem a megjelölt határidőn belül vagy nem a felszólításban megjelölt módon tett eleget a hiánypótlásnak, a pályázatot érvénytelennek kell tekinteni.

VII. A PÁLYÁZAT TARTALMI ELBÍRÁLÁSÁNAK SZEMPONTJAI

Általános szempontok:

A bírálat általános érvényű szempontjai között elsősorban a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényben (a továbbiakban: Nek. tv.) szereplő, a hazai kisebbségek kulturális autonómiájának kiteljesedését biztosító törvényi rendelkezések tekintendők irányadónak. Amennyiben a pályázó a Nek. tv.-en túlterjeszkedő feladatokat is ellát, e keret terhére támogatás csak kisebbségpolitikai feladatvállalása arányában nyújtható.

További tartalmi értékelési szempontok

Működési zavarok esetén:

- a. a pályázónak a kisebbségi közösség életében betöltött szerepe;
- b. a pályázónak a kisebbségi közügy érvényesülése érdekében – különösen a kisebbségi nyelvhasználat megerősítése terén – kifejtett tevékenysége.

Rendezvények esetén:

- a. a rendezvény illeszkedése a kisebbségi közösség szükségleteihez és annak közvetlen hatása a kisebbségi közösség életére;
- b. a rendezvény újszerűsége és mintaértéke, kiemelt kisebbségpolitikai jelentősége.

A pályázati eljárás eredményességéről, az egyes pályázatok érvényességéről, a támogatás összegéről és feltételeiről a kisebbség- és nemzetpolitikáért felelős szakállamtitkár (a továbbiakban: szakállamtitkár) dönt.

A pályázatok elbírálása a beérkezés sorrendjének megfelelően folyamatosan történik.

VIII. A DÖNTÉST KÖVETŐ ÉRTESÍTÉS

A pályázatok elbírálásáról a pályázó a döntést követő 15 munkanapon belül írásbeli értesítést kap. A döntés ellen nincs helye jogorvoslatnak.

A támogatás megítéléséről szóló értesítés tartalmazza a szerződéskötés feltételeit és a szerződéskötéshez szükséges dokumentumok beküldési határidejét, módját. Az elutasító döntésről szóló értesítés tartalmazza annak indokát.

IX. SZERZŐDÉSKÖTÉS

A szakállamtitkár a nyertes pályázóval a támogatás felhasználásáról írásbeli szerződésben állapodik meg.

Érvényét veszti a támogatási döntés, ha a támogatás megítéléséről szóló értesítés kézbesítésétől számított 30 napon belül a pályázónak felróható okból nem jön létre a szerződés.

A PÁLYÁZATI FELHÍVÁS, AZ ADATLAP, A BENYÚJTÁSHOZ SZÜKSÉGES NYILATKOZATOK VALAMINT A PÁLYÁZATI ELJÁRÁSI REND LETÖLTETHETŐ A www.nek.gov.hu INTERNETES OLDALRÓL.

A KÖTELEZŐEN KITÖLTENDŐ NYILATKOZATOK NÉLKÜL A PÁLYÁZAT ÉRVÉNYTELEN.

**A PÁLYÁZATI FELHÍVÁSSAL KAPCSOLATBAN ÉRDEKLŐDHEK TOVÁBBÁ
A (06 1) 441-2210-ES VAGY A (06 1) 441-2211-ES TELEFONSZÁMOKON.**

**GÉMESI FERENC
SZAKÁLLAMTITKÁR**

Tarbay Ede

A kisgömböc

Haj, ti régi disznótorok,
pálinkával locsolt torok,
hurkatöltés, kolbásztöltés,
visongató hízott sertés,
hol a ködmön, mellény, bunda
egy rakásra hull a sutba,
hej, az volt a jó idő,
csizma és nem félcipő!

Hogyan, hogy nem, nem is régen,
teletlen maradt egy bendő,
noha tél volt földön, égen,
sziporkázó óesztendő,
ő csak lógott, grádics végen,
hol a padlás szája nyílik,
ott kucorgott egy szekrényen,
illetmudón, ahogy illik.

Hanem Szent Szilveszter éjjel
jött egy leány fénykaréjjal,
mécsesét kezébe fogván,
mivel lent a sódar fogytán,
kolbász is, jó fűszzagú,
ízét adta száz lapú,
mi megmaradt, tették szegre,
a leány most ezt kereste.

A leány a padlástéren
sürgölődik, szed serényen
kolbászt, sódart, oldalast,
szalonnát, egy jó araszt.
Kis gömböcnek (lappadt, ványadt),
enni, nyelni kedve támad.
Nézi, hogy a kis kosárka
kerek száját hogyan tárja,

nézné szinte reggelig
míg fonatja megtelik.
Hopp, belékap most a szél,
és a gömböc földet ér,
aztán – hamm! –, a lányt bekapja,
lesz a bendő jó falatja
(copfja vége még kivan),
hupp! –, beszívja nagy vígan.

Mint a részeg, tántorog
(bőre száraz, még ropog),
ám simulni kezd a bendő,
sójajt: „Jó az újesztendő!

Jó étvágyam van nekem,
a fél falut megeszem,
sima lesz a bőröm, mint a
frissen sült palacsinta.”

Lent a lányra vár az anyja,
Apja már az asztalt csapja:
„Miért nem jön? Miért kujtorog?
Gyomrom, halljátok, korog!
Menj utána, te kölyök,
nézd meg, merre sündörög?”
Máris megy a leány öccse,
hogy ne szidja senki össze.

Grádicson lép, élő lánggal,
korhadt lépcsőn lábal által.
„Jó, hogy hoztam – mondja –, gyertyát,
vaksötétben senki nem lát,
csak a macska, az a beste,
ki a csirke máját csente.”
Se leány nincs, se kosár,
ő meg té-és-tova áll.

„Néném, gyere, bújj elő,
mert ha nem, lesz rossz idő.
Apánk arca, mint a cékla,
lelkünk lesz a vagdaléka!”
Hát a gömböc, suny, beste,
a legényt is kiszemelte,
lapul, mintha macska volna,
s csendben egyre tágul torka.

Tágult, s egyben nyelte le!
Nincs legény, csak hült helye!
Gömböcünk, mint jó tüdő,
újra tágul, újra nő,
bőre már, mint szőttes vászon
asztal lapján, vetett ágyon,
míg az ember mérgesen
mordul, s asszonya megyen.

Megy az asszony a padlásra,
Kezében az olajlámpa.
Fönt megáll, szemét meresztve,
s áll a gömböc, újra lesbe.
Lámpafény, sötétben által
semmit mutat, s neki háttal
csak a gömböc, s hopp, ráfordul!
Az olaj a földre csordul.

Lent az ember, mint egy medve,
már háromra fenekedve
indul, lép, a deszka reccsen,
semmi nesz fönt, minden csendben,
s mert kezében nincs világ,
fokról fokra áll a láb,
s nyúl a sötét sötétségbe,
talpa csusszan (olaj!), s vége!

A kiscigány száját tátja,
s benn a gazda teste, lába.
Cigány-héj, ha bárszony volna,
siklik rá az olajfoltra,
már megállni nem lehet,
zúdul, mint a görgeteg,
le grádicson, ki a házból,
ahol három legény táncol.

Azaz táncolt, mert a bendő
falja őket, tágul, megnő.
Gurul, mint a lavina,
így lel kóbor csacsira.
Felfal mulatókat szánnal,
jó kedvében szinte szárnyal,
ráadása koldus, bottal,
éjjeliőr nagy kolomppal.

Tovább gurul, útjába
kerül juhász, s kutyája,
kántor, aki nótát kántál,
bolond, ki a kútnál ágál,
pék, ki éppen akkor lépne
pékműhelye melegébe,
pipás vén, ki füstöt pipál,
s három gyerek, Három- király

Három gyerek, Három-király
– hipp-hopp! – legott rendet csinál.
Fogják ollós csillagukat,
csillaguktól – reccs! – kilyukad
a kiscigány fagyott bőre,
s zúdul a nép mind belőle.
Apa, anya, lánya, fia,
mintha nyílna ládafia,

bolond, s juhász, kutyájával,
pipás ember, hűlt parázzsal
ha jól nézem, van még híja,
számolja, ki szusszal bírja! –
koldus, csacsi, csósz és szán,
mulatozó valahány.
Csak a cigány nyekereg,
szél kapja föl, s ellebeg.

ÉRETTSÉGI

Várjuk azokat a 16–22. év közötti fiatalokat, akik nappali tagozaton **érettségi bizonyítványt kívánnak szerezni.**
Szakmunkásbizonyítvány megléte esetén a tanulmányi idő két év.

Jelentkezni lehet
a Dr. Hegedűs T. András Középiskolában, Szolnok, Bajcsy-Zsilinszky u. 2.
Tel/Fax.: 56/514-097

ÉRETTSÉGI

Várjuk a tanulni szándékozókat, akik **esti/levelező tagozaton érettségi bizonyítványt kívánnak szerezni.**

Szakmunkásbizonyítvány megléte
évkedvezményt jelenthet.
Oktatás minden szombaton.

Jelentkezni lehet
a Dr. Hegedűs T. András Középiskolában,
Szolnok, Bajcsy-Zsilinszky u. 2.

Tel/Fax.: 56/514-097

Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola

ÁLTALÁNOS ISKOLA

Várjuk azokat a 15. életévüket betöltött fiatalokat, akik **általános iskolai végzettséget kívánnak szerezni.**

Jelentkezni lehet a Dr. Hegedűs T. András Középiskolában, Szolnok, Bajcsy-Zsilinszky u. 2.
Tel/Fax.: 56/514-097

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Katonai túlélő tábor roma származású fiataloknak

A Honvédelmi Minisztérium várja mindazokat az elsősorban roma származású 17–20 éves középiskolás vagy középiskolát végzett fiúkat és lányokat, akik **szívesen részt vennének egy különleges katonai túlélő táborban.**

2008. július 14-től július 22-ig nemcsak speciális katonai programokra, hanem szabadidős rendezvényekre is vendégül látja az érdeklődő fiatalokat a Honvédelmi Minisztérium. A számos „túlélési” gyakorlat, például paintball, fegyver és lövészet bemutatók mellett, a roma identitás és kultúra rejtelseibe is betekintést nyerhetnek a jelentkezők.

A szervezők nem titkolt célja, hogy megismertessék és megkedveltessék a roma fiatalokkal a katonai élet szépségeit, továbbá ismertessék a tiszti, tiszthelyettesi és szerződéses katonai pálya sajátosságait, lehetőségeit és előnyeit.

Jelentkezni 2008. 04. 22-től 06. 15-ig írásban az alábbi címen lehet:

Honvédelmi Minisztérium Kommunikációs és Toborzó Főosztály,
Jóni Tibor nyá. ezredes; 1055 Budapest, Balaton u. 7–11.

A pályázatban szerepeljen:

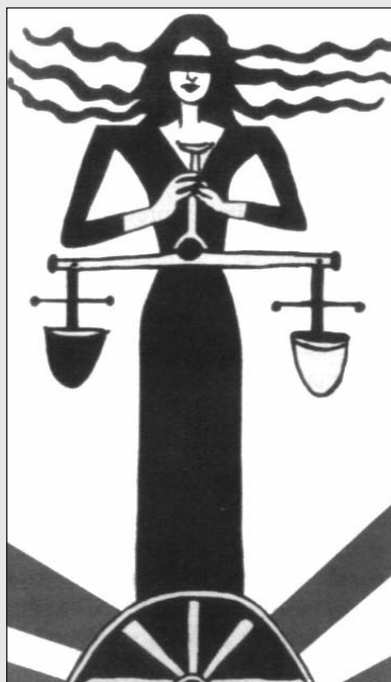
- név, – iskolai végzettség, – lakcím, – telefonszám,
- néhány mondat arról, hogy a jelentkező miért szeretne a túlélőtáborban részt venni
- valamint a gyakorlóruházat biztosításához a testmagasság, súly, cipő és póló méret.

A sikeres pályázókat legkésőbb 2008. június 20-ig levélben értesítik.

További információ Jóni Tibor nyá. ezredestől, tel.: (061) 474-1111/21734 mellék vagy a 30/415-4935.

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Sente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Börgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván
2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Szent László út 57.
Tel: 06 (45) 421-523

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsali Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

Nemzetiségeink képekben – 2008

